

Ympäristövaikutusten **arviointi**

*Ihmiin kohdistuvat terveydelliset
ja sosiaaliset vaikutukset*

■ SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Ympäristövaikutusten

arviointi

*Ihmisiin kohdistuvat terveydelliset
ja sosiaaliset vaikutukset*

ISSN 1236-116X

ISBN 952-00-0580-3

Oy Edita Ab, Helsinki 1999

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	5
1.1. Ohjeiden antamisperusteet ja tarkoitus	6
1.2. Käsitteet	6
1.3. Yhteistyö	7
1.3.1. Valtion ja kuntien tehtävät ja yhteistyö	8
1.4. Hankkeen vaikutusalueen väestön osallistuminen YVA-menettelyyn	9
2. YVA-menettely	10
2.1. Arviointimenettely hankeluettelon perusteella	10
2.1.1. Arviointimenettely yksittäistapauksessa	10
2.2. YVA-menettelyn eteneminen	11
3. Sosiaali- ja terveysalojen asiantuntemus YVA-menettelyssä	12
3.1. Sosiaali- ja terveysviranomaisten tehtävät	12
3.2. Sosiaali- ja terveysviranomaisten lausunto arviointiohjelmasta	13
3.3. Sosiaali- ja terveysviranomaisten lausunto arviointiselostuksesta	14
4. Terveysvaikutusten arviointi	15
4.1. Taustatiedot ja niiden hankinta	16
4.2. Terveysvaikutusten tunnistaminen	17
4.3. Terveyshaitan tunnistaminen	18
4.4. Terveysvaikutusten arviointiperusteet	19
4.5. Merkittävien terveysvaikutusten tunnistaminen	19
5. Sosiaalisten vaikutusten arviointi	21
5.1. Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin tehtävät	21
5.1.1. Lähtötietojen kokoaminen ja täydentäminen	22
5.1.2. Sosiaalisten vaikutusten tunnistaminen, rajausta ja arviointiperusteet	24
5.1.3. Vaihtoehtojen vaikutusten arviointi	25
5.2. Sosiaalisten vaikutusten merkittävyyden arviointi	25

LIITTEET

Liite 1.	YVA-laki	27
Liite 2.	Laki YVA-lain muuttamisesta	32
Liite 3.	YVA-asetus	35
Liite 4.	STM:n ja YM:n yhteinen kirje vesi- ja ympäristöpiireille ja lääninhallituksille 16.1.1995	41
Liite 5.	Asiantuntijaviranomaisia ja -laitoksia STM:n toimialalla	43
Liite 6.	Terveydellisten vaikutusten yleisiä arviointiperusteita	45
Liite 7.	Terveydellisten vaikutusten merkittävyyden arviointi YVA-menettelyssä (taulukko 1.)	48
Liite 8.	Sosiaalisten vaikutusten tunnistaminen. Tarkistuslista. (taulukko 2.)	49
Liite 9.	Sosiaalisten vaikutusten merkittävyyden arviointi (taulukko 3.)	50

1. JOHDANTO

Ympäristövaikutusten arviointimenettely on lakisääteinen (Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 468/94) ympäristövaikutusten tunnistus- ja arviointiprosessi, jossa selvitetään ja arvioidaan ennen päätöksentekoa hankkeen ja sen vaihtoehtojen vaikutuksia luontoon, rakennettuun ympäristöön, ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin sekä luonnonvarojen hyödyntämiseen.

Ympäristövaikutusten arviointimenettely koskee hankkeita, joilla todennäköisesti on merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia. Ympäristövaikutusten arvioinnista huolehtii YVA-lain tarkoittamasta hankkeesta tai toiminnasta vastaava toiminnanharjoittaja. Hankkeista, joita arviointimenettely koskee, säädetään tarkemmin asetuksessa ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (772/94). Menettelyssä arvioidaan eri toteuttamisvaihtoehtojen rakentamis- ja käyttöaikaiset sekä eräissä tapauksissa myös toiminnan jälkeiset ympäristövaikutukset.

Ympäristövaikutukset on selvitettävä ja arvioitava riittävässä määrin myös silloin, kun viranomaiset valmistelevat sellaisia suunnitelmia ja ohjelmia, joiden toteuttamisesta saattaa aiheutua merkittäviä ympäristövaikutuksia (YVA-laki, 24 §) ja joihin ei sovelleta YVA-lain tarkoittamaa arviointimenettelyä. Suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutuksia arvioidessa voidaan soveltaa tarvittaessa tätä ohjetta.

Ympäristövaikutusten selvittäminen kuuluu hankkeesta vastaavalle. Arviointimenettelyssä selvitetään ja arvioidaan tiettyjen hankkeiden ympäristövaikutukset ja kuullaan viranomaisia ja niitä, joiden oloihin tai etuihin hanke saattaa vaikuttaa. Menettelyssä laaditaan ympäristövaikutusten arviointiohjelma (hankkeesta vastaavan laatima suunnitelma tarvittavista selvityksistä sekä arviointimenettelyn järjestämisestä) sekä tehdään sille ja siitä annetuille lausunnoille perustuva arviointi. Arviointiselostus on hankkeesta vastaavan yhtenäinen esitys hankkeen ja sen vaihtoehtojen ympäristövaikutuksista. Sen olisi oltava havainnollinen ja yleistajuinen (YVA-lain 2 §, 8 §, 10 §).

1.1. Ohjeiden antamisperusteet ja tarkoitus

Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (468/94) 16 §:n mukaan ympäristövaikutusten arvioinnin yleinen kehittäminen kuuluu ympäristöministeriölle. Muut ministeriöt huolehtivat lain mukaan omalla toimialallaan lain täytäntöönpanon ohjauksesta ja seurannasta, sekä arvioinnin kehittämisestä ja ne voivat tarvittaessa antaa arviointimenettelyä koskevia soveltamisohjeita.

Sosiaali- ja terveysministeriön ympäristövaikutusten arviointia käsittelevät ohjeet ovat yleisiä ohjeita ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen kohdistuvien vaikutusten arvioimiseksi. Ohjeet on tarkoitettu arviointien laatijoille sekä valtion että kuntien sosiaali- ja terveysvaikutusten arviointiin liittyvistä tehtävistä vastaaville viranomaisille.

Asetuksessa ympäristövaikutusten arviointimenettelystä luetellut hankkeet, joita YVA-menettely koskee, ovat luonteeltaan ja laadultaan hyvin erilaisia. Tästä syystä hankkeiden arvioinnin eri vaiheissa tarvittavat selvitykset kuin myös arvioinnin laajuus saattavat vaihdella hankkeen ominaisuuksien mukaan.

1.2. Käsitteet

Ympäristövaikutuksella tarkoitetaan YVA-lain 2 §:ssä tietyn hankkeen tai toiminnan aiheuttamia välillisiä tai välittömiä vaikutuksia Suomessa ja sen alueen ulkopuolella:

- ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen,
- maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen ja eliöihin sekä näiden keskinäisiin vuorovaikutussuhteisiin ja luonnon monimuotoisuuteen,
- yhdyskuntarakenteeseen, rakennuksiin, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön sekä
- luonnonvarojen hyödyntämiseen.

Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi on jaettu tässä ohjeessa kahteen osa-alueeseen; terveysvaikutusten arviointiin (TVA) ja sosiaalisten vaikutusten arviointiin (SVA).

Terveysvaikutusten arvioinnilla (TVA) tarkoitetaan tässä ohjeessa

Hankkeen tai toiminnan aiheuttamien ihmisten terveyteen kohdistuvien vaikutusten tunnistamista ja arviointia

Sosiaalisten vaikutusten arvioinnilla (SVA) tarkoitetaan tässä ohjeessa

Hankkeen tai toiminnan aiheuttamien ihmisten elinoloihin ja viihtyvyyteen kohdistuvien vaikutusten tunnistamista ja arviointia. Yhdyskuntarakenteeseen ja kulttuuriperintöön kohdistuvat vaikutukset voivat myös kuulua sosiaalisten vaikutusten arvioinnin piiriin.

1.3. Yhteistyö

Alueellinen ympäristökeskus ohjaa ja valvoo YVA-lain toimeenpanoa toimialueellaan sekä toimii menettelyn yhteysviranomaisena. Ydinvoima-, ydinpolttoaine- ja ydinjätelaitoksia koskevissa hankkeissa yhteysviranomaisena toimii kauppa- ja teollisuusministeriö.

Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun asetuksen (792/94) 4 §:n mukaan yhteysviranomaisen yhteistyössä asianomaisten viranomaisten kanssa yhteensovittaa arviointimenettelyä muiden lakien mukaisiin menettelyihin.

Terveydensuojelulain (763/94) 5 §:n mukaan lääninhallitus ohjaa ja valvoo terveydensuojelua läänin alueella. Lääninhallituksella on myös sosiaalisten vaikutusten arviointiin liittyvää asiantuntemusta. Terveysvaikutusten ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa lääninhallitus on siten yhteysviranomaisen yhteistyötaho YVA-asetuksen 4 §:n 1. kohdan tarkoittamalla tavalla.

Sosiaali- ja terveysviranomaisen asiantuntemuksen käyttö YVA-menettelyssä on tärkeää. Lääninhallitusten ja alueellisten ympäristökeskusten yhteistyön kehittämiseksi ympäristöministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö ovat lähettäneet 16.1.1995 lääninhallituksille sekä vesija ympäristöpiireille kirjeen (STM:n nro 3/623/95 ja YM:n nro 1/701/95), jossa on muun muassa ohjeita yhteistyöstä YVA-menettelyssä. (Liite 3)

Hankkeesta vastaava voi perustaa YVA-menettelyn toteuttamista ja

eri tahojen yhteistyötä ohjaavan ja koordinoivan hanke- ja ohjausryhmän. Erityisesti julkishallinnollisessa asemassa olevat hankkeesta vastaavat, kuten tiepiirit ja kunnat ovat perustaneet tällaisia ryhmiä, joissa viranomaiset ovat toimineet alansa asiantuntijoina. Tällä tavoin hankkeesta vastaava voi ennakolta saada tietoja hankkeen kannalta tärkeitä näkökohdista. Viranomaisen saattaa kuitenkin erityisesti tällaisessa ryhmässä toimiessaan joutua sekä asiantuntijan että virallisen lausunnonantajan asemaan, joka on otettava huomioon ristiriitojen välttämiseksi.

1.3.1. Valtion ja kuntien tehtävät ja yhteistyö

Valtion ja kuntien (ja kuntayhtymien) viranomaisten on YVA-lain 16 §:n mukaan oltava keskenään yhteistyössä:

- YVA-menettelyn toteuttamisessa ja
- YVA-menettelyn sovittamisessa hanketta koskeviin muiden lakien mukaisiin menettelyihin

Terveysturvallisuuslain (763/94) 6 ja 7 §:n mukaan kunnan terveydensuojeluviranomaisen tehtävänä on edistää ja valvoa terveydensuojelua niin, että kunnan asukkaille turvataan terveellinen elinympäristö. Kunnan on myös järjestettävä terveydensuojelua koskevaa tiedotusta, ohjausta ja neuvontaa.

Sosiaalihuoltoasetuksen (607/83) 1 §:n mukaan sosiaalisten olojen kehittämiseksi sekä sosiaalisten epäkohtien poistamiseksi sosiaalilautakunnan on perehdyttävä elinolosuhteisiin kunnassa ja seurattava niiden kehitystä.

Lautakunnan on toimittava siten, että sosiaaliset näkökohdat otetaan huomioon kunnan eri toiminnoissa, kuten terveydenhuollossa, koulutoimissa, maankäytössä ja rakentamisessa, asumisen järjestämisessä, työllistämässä, kulttuuri- ja vapaa-ajan toiminnoissa sekä liikenne- ja muiden palvelujen järjestämisessä.

Sosiaalilautakunnan on tuettava kunnan asukkaita omatoimisessa sosiaalisten epäkohtien ehkäisemisessä ja korjaamisessa sekä hyvinvointia tukevien ja edistävien olosuhteiden ylläpitämisessä ja kehittämisessä.

Kunnan alueen ja sen sosiaalisten olojen ja terveysolojen tuntemuksella on tärkeä merkitys TVA:n ja SVA:n toteuttamisessa. Tämän vuoksi kunnan sosiaaliviranomaisten ja terveydensuojeluviranomaisten tulisi aina mahdollisuuksien mukaan osallistua YVA-yhteistyöhön. Kunnan/kuntayhtymän sosiaali- ja terveydensuojeluviranomaisilta tulisi myös aina pyytää lausunto hankkeiden arviointiohjelmista ja arviointiselostuksista.

1.4. Hankkeen vaikutusalueen väestön osallistuminen YVA-menettelyyn

YVA-lain tavoitteena on lisätä vaikutusalueen väestön tiedonsaantia hankkeen ympäristövaikutuksista ja lisätä heidän mahdollisuuksiaan osallistua hankkeen ympäristövaikutusten arviointiin. Hankkeen maantieteellinen vaikutusalue saattaa ulottua kunnan tai muun hallinnollisen rajan (esim. lääni) ulkopuolelle, mikä on arviointimenettelyssä otettava huomioon. Laki lisää kansalaisten ja kansalaisryhmien mahdollisuuksia saada ennakolta tietoa hankkeista. Samalla se parantaa edellytyksiä osallistua hanketta koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon.

YVA-hankkeen vaikutusalueen väestö saa tietoja arvioinnin etenemisestä tiedotusvälineistä ja hanketta koskevista tiedotteista sekä osallistumalla hanketta ja sen ympäristövaikutuksia käsitteleviin tilaisuuksiin. Hankkeesta vastaava tiedottaa arvioinnin etenemisestä tarpeen mukaan. Yhteisviranomaisen kuuluttaa arviointiohjelman ja -selostuksen nähtävilläolosta.

Alueen asukkaat ja/tai heidän edustajansa sekä yhteisöt ja muut hankkeista kiinnostuneet yhteisöt, järjestöt jne. voivat vaikuttaa hankkeeseen muun muassa seuraavasti:

- osallistumalla aktiivisesti hanketta käsitteleviin tilaisuuksiin,
- tekemällä muutosehdotuksia arviointiojelmaan ja arviointiselostukseen,
- osallistumalla lausunto- ja kuulemismenettelyihin,
- vastaamalla mahdollisiin YVA-kyselyihin,
- osallistumalla mahdollisiin YVA-haastatteluihin

2. YVA-MENETTELY

2.1. Arviointimenettely hankeluettelon perusteella

YVA-lain 4 §:n mukaan YVA-menettelyä sovelletaan *aina* YVA-asetuksen (792/94) 5 §:ssä tarkemmin säädettyihin hankkeisiin. Tällaisia ovat esimerkiksi öljynjalostamot, suuret voimalaitokset, massa-, paperi- ja kartonkitehtaat, suurehkot satamahankkeet, moottoritiet, lentokentät, mitava pohjaveden otto, jäteveden käsittelylaitokset ja kaatopaikat. Näiden hankkeiden katsotaan aina aiheuttavan merkittäviä ympäristövaikutuksia.

2.1.1. Arviointimenettely yksittäistapauksessa

Arviointimenettelyä voidaan soveltaa YVA-asetuksen hankeluettelossa mainittujen hankkeiden lisäksi yksittäistapauksessa myös sellaiseen hankkeeseen tai hankkeen olennaiseen muutokseen, josta voi todennäköisesti aiheutua hankeluettelon hankkeiden vaikutuksiin rinnastettavia merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia. Arvioinnin soveltamisesta päättää hankekohtaisesti ympäristöministeriö.

Yleensä esityksen arviointimenettelyn soveltamisesta tekee yhteysviranomaisen, mutta ympäristöministeriö voi ottaa asian käsiteltäväkseen myös omasta aloitteestaan. Menettelyn tarpeellisuusharkinnassa otetaan huomioon myös eri hankkeiden yhteisvaikutukset.

YVA-lain 2 §:n mukaan ympäristövaikutuksia ovat muun muassa vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen. Ne kuuluvat myös tarpeellisuusharkinnan perusteisiin.

Sosiaali- ja terveysviranomaiset voivat ottaa yhteyttä yhteysviranomaiseen ja tehdä aloitteen arviointimenettelyn soveltamisesta hankkeeseen, jos heidän tietoonsa tulleesta hankkeesta saattaisi aiheutua

edellä mainittuja vaikutuksia. Hankkeen terveysvaikutusten ja sosiaalisten vaikutusten merkittävyyttä voidaan tässä yhteydessä arvioida näiden ohjeiden kohdissa 4.5. ja 5.2. esitetyllä tavalla.

2.2. YVA-menettelyn eteneminen

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn tarkoituksena on ehkäistä ja vähentää hankkeista aiheutuvia haitallisia vaikutuksia. Menettely antaa mahdollisuuden monipuolisen päätöksentekoaikoinen kokoamiselle, koska eri viranomaiset, kansalaiset ja muutkin tahot voivat osallistua ja vaikuttaa omalta kannaltaan vaikutusten arviointiin.

Kaikkien hankkeiden arviointimenettely on pääpiirteissään sama. YVA-menettelyn yksityiskohdissa voi kuitenkin olla eri hankkeiden välillä suuriakin hankekohtaisia eroja. Arviointimenettely etenee seuraavasti:

Arviointiohjelmavaihe:

- arviointiohjelman laatiminen
- arviointiohjelmasta kuuluttaminen ja sen nähtävilläolo
- arviointiohjelmasta kuuleminen
- lausuntopyynnöt ja lausunnot arviointiohjelmasta
- yhteysviranomaisen lausunto arviointiohjelmasta

Arviointiselostusvaihe:

- ympäristövaikutusten selvittäminen
- arviointiselostuksen laatiminen
- kuulutus arviointiselostuksesta ja sen nähtävilläolo
- arviointiselostuksesta kuuleminen
- lausuntopyynnöt ja lausunnot arviointiselostuksesta
- yhteysviranomaisen lausunto arviointiselostuksesta

3. SOSIAALI- JA TERVEYSALOJEN ASiantuntemus YVA-MENETTELYSSÄ

Aluehallinnossa *lääninhallitus* on sosiaalihuoltoa, terveydenhuoltoa ja terveydensuojelua ohjaava viranomainen, jolla on terveysvaikutusten ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa tarvittavaa asiantuntemusta.

Kunnan sosiaali- ja terveysviranomaiset ovat sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanosta vastaavia viranomaisia.

Edellä mainitut sosiaali- ja terveysviranomaiset voivat tuoda asiantuntemuksensa arviointimenettelyyn osallistumalla YVA-yhteistyöhön sekä lausumalla käsityksensä ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta ja arviointiselostuksesta.

3.1. Sosiaali- ja terveysviranomaisten tehtävät

Sosiaali- ja terveysviranomaisten tehtäviä ovat:

- antaa neuvoja hankkeesta vastaavalle arviointiohjelmassa tarkasteltavista terveysvaikutuksista ja sosiaalisista vaikutuksista sekä niiden rajoituksista
- tehdä ehdotuksia arviointiohjelman ja arviointiselostuksen TVA- ja SVA-osiin tarpeellisista täydennyksistä ja korjauksista
- seurata TVA:n ja SVA:n osalta selvitystyötä ja selvitysten tuloksia
- tarkistaa arviointiselostuksesta, että TVA ja SVA on tehty vertailukelpoisin perustein hankkeen eri vaihtoehdoille
- osallistua tarvittaessa YVA:sta pidettäviin tilaisuuksiin TVA:n ja SVA:n asiantuntijoina

- osallistua tarvittaessa hanketta koskevaan tiedotukseen TVA:ta ja SVA:ta koskevilla asioilla
- antaa lausunto arviointiohjelmasta ja arviointiselostuksesta

3.2. Sosiaali- ja terveystieteiden lausunto arviointiohjelmasta

Hankkeesta vastaavan laatima ympäristövaikutusten arviointiohjelma pidetään määräjän yleisön nähtävillä. Yhteystieteiden lausunto kuuluttaa valmiin arviointiohjelman nähtävillä olosta.

Yhteystieteiden lausunto pyytää tavallisesti arviointiohjelmasta lausunnon muun muassa lääninhallitukselta ja kunnilta. Lausuntojen monipuolisen asiantuntemuksen kannalta olisi suotavaa, että sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntemusta käytettäisiin kunnan antamien lausuntojen valmistelussa. Kunnan (kuntayhtymän) terveydensuojeluviranomaisen ja sosiaaliviranomaisen tulisi voida siten osallistua lausuntojen valmisteluun.

Yhteystieteiden lausunto saamien tietojen perusteella voi se, jonka oloihin tai etuihin hanke vaikuttaa, esittää mielipiteensä hankkeen vaihtoehdoista ja niiden ympäristövaikutusten arviointiohjelmasta. Sosiaali- ja terveystieteiden lausunnot voivat myös kuuluksesta saatujen tietojen perusteella esittää mielipiteensä toimialansa valvontaan ja ohjaukseen kuuluvista seikoista.

Arviointiohjelmasta annettavissa lausunnoissa tulisi sosiaali- ja terveystieteiden lausua käsityksensä seuraavista asioista:

- arviointimenetelmät ovat tarkoitukseensa sopivia ja arviointiperusteet ovat terveydensuojelun ja sosiaalisten olojen vaatimuksien ja tavoitteiden mukaisia,
- terveysvaikutusten ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnin sisältö ja laajuus on rajattu asianmukaisesti sekä miltä osin ohjelmaa pitäisi täydentää, tai mahdollisesti supistaa
- hankkeen kaikkien vaihtoehtojen terveysvaikutusten ja sosiaalisten vaikutusten arviointi on mukana arviointiohjelmassa vertailukelpoisin arviointiperustein.

3.3. Sosiaali- ja terveysviranomaisen lausunto arviointiselostuksesta

Hankkeesta vastaava laatii ympäristövaikutusten arvioinnin tuloksista arviointiselostuksen, joka pidetään määräajan yleisön nähtävillä. Yhteysviranomaisen kuuluttaa arviointiselostuksen nähtävillä olosta ja pyytää siitä tarpeelliset lausunnot.

Sosiaali- ja terveysviranomaiset voivat lausuntopyynnön tai kuulutuksen perusteella antaa lausunnon toimialansa valvontaan ja ohjaukseen kuuluvista seikoista.

Arviointiselostuksesta annettavissa lausunnoissa sosiaali- ja terveysviranomaisten tulisi esittää käsityksensä ainakin seuraavista seikoista:

- ovatko arvioinnissa käytetyt aineistot olleet riittäviä ja menetelmät tarkoitukseensa sopivia,
- onko hankkeen eri vaihtoehtojen TVA ja SVA käsitelty vertailukelpoisin perustein,
- onko eri vaihtoehdot arvioitu yhtenäisesti terveysvaikutusten ja sosiaalisten vaikutusten ja toteuttamiskelpoisuuden kannalta
- ovatko ne arviointiselostuksessa esitetyt toimenpiteet riittäviä ja tarkoitukseensa sopivia, joilla haitallisia terveysvaikutuksia ja sosiaalisia vaikutuksia aiotaan estää, vähentää tai mahdollisesti poistaa
- onko arviointiselostuksessa tarvittaessa ehdotus niiden toimenpiteiden seurantaohjelmaksi, joilla merkittäviä haitallisia terveysvaikutuksia ja sosiaalisia vaikutuksia aiotaan rajoittaa ja ehkäistä.

4. TERVEYSVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Hankkeiden aiheuttamien ympäristövaikutusten syy-seuraus suhteiden selvittäminen, terveysvaikutusten tunnistaminen ja arviointi edellyttävät yleensä monipuolista ympäristölääkätieteen ja terveydensuojelun sekä eräissä tapauksissa myös toksikologian ja epidemiologian asiantuntemusta.

Terveydensuojelun kannalta merkittävimmät tehtävät ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä ovat elinympäristön terveydellisten olojen *selvittäminen* tarpeellisessa määrin hankkeen vaikutusalueella ennen hankkeen toteuttamista ja toisaalta hankkeen toteuttamisesta johtuvien terveysvaikutusten *tunnistaminen* sekä niiden *arviointi*.

Arviointiohjelmavaihe:

- Terveysvaikutusten tunnistaminen
- Terveyshaittojen erittely tunnistettujen terveysvaikutusten joukosta

Arviointiselostusvaihe:

- Terveyshaittojen arviointi
- Arviointitulosten esittäminen ympäristövaikutusten arviointiselostuksessa siten, että hankkeen eri vaihtoehtoja voidaan verrata keskenään terveydensuojelun kannalta.
- TVA:n onnistumisen *seuranta*. YVA-selostuksessa tulee olla riittävä ehdotus niistä toimenpiteistä, joilla haitallisia ympäristövaikutuksia aiotaan rajoittaa ja ehkäistä sekä tarvittaessa ehdotus seurantaohjelmaksi.

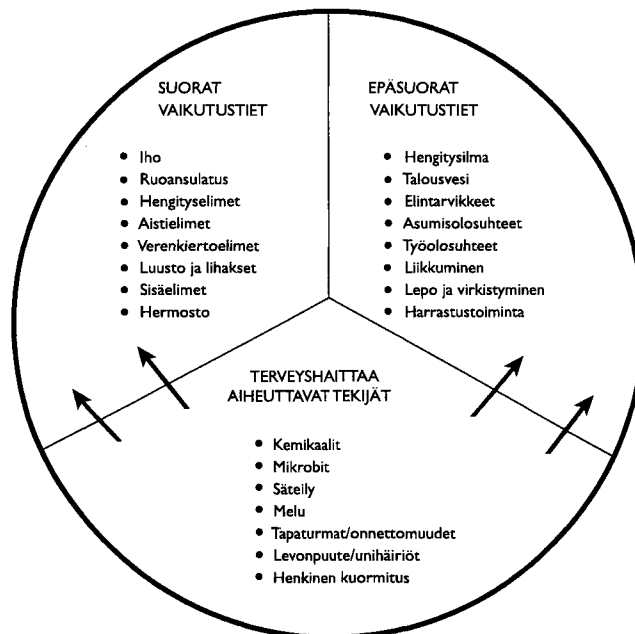
4.1. Taustatiedot ja niiden hankinta

YVA-lain mukaan hankkeesta vastaavan on koottava tarpeellisessa määrin hankkeen vaikutusalueelta tietoja elinympäristön terveydellisistä oloista ennen hankkeen toteuttamista, eri vaihtoehtojen aiheuttamista terveysvaikutuksista rakentamis- ja toiminta-aikana sekä tarvittaessa vielä hankkeen tai toiminnan loputtua.

Hankkeesta vastaava voi pyytää terveydellisistä oloista tietoja esimerkiksi paikallisilta terveystyöntekijöiltä. Tietoja voidaan myös koota haastattelututkimuksilla ja järjestämällä yleisötilaisuuksia. Lisätietoja on saatavissa myös liitteessä 4. mainituilta asiantuntijaviranomaisilta ja -laitoksilta.

Kansainvälisiä ohjeita ja suosituksia voidaan myös joissakin tapauksissa käyttää taustatietoina ja hankkeen vaikutusten arviointiperusteina. Tällaisia ohjeita ja suosituksia ovat esimerkiksi eräät Maailman terveysjärjestön (WHO) asiakirjat.

Kuva 1.
Terveyshaitan aiheuttajat ja niille altistuminen
Altistustavat

Suomen ympäristökeskuksen kirjastossa on jäljennökset valmistuneista YVA-selostuksista. Niitä voidaan joissakin tapauksissa käyttää apuna selvitetessä millä tavoin aiemmissa YVA-menettelyissä on tunnistettu ja arvioitu hankkeiden terveysvaikutuksia. Suomen ympäristökeskus ylläpitää myös www-sivuja tapausesimerkeistä ja yva-lainsäädännöstä, viranomaisista, koulutustilaisuuksista ja yhteyslinkeistä: <http://www.vyh.fi/poltavo/yva/yva/index.htm>

4.2. Terveysvaikutusten tunnistaminen

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä pyritään tunnistamaan hankkeen aiheuttamat merkittävät terveysvaikutukset, joita ovat muutokset ihmisten terveydessä tai heidän elinympäristönsä terveydellisissä oloissa.

Muutokset voivat esiintyä usealla eri tavalla; ne voivat olla:

- suoria tai epäsuoria
- kerääntyviä
- lyhytaikaisia tai pitkäaikaisia
- myönteisiä tai kielteisiä
- pysyviä tai palautuvia
- vakavia tai lieviä

Merkittävänä terveysvaikutuksena pidetään tässä ohjeessa terveydensuojelulain tarkoittamaa terveyshaittaa. Merkittävänä terveysvaikutuksena pidetään lisäksi tässä yhteydessä myös tapaturmavaaraa, suuronnettomuusriskiä tai muuta vastaavaa uhkaa terveydelle. Näiden riskien arviointi voidaan tehdä esimerkiksi laskennallisesti riskitekijöiden perusteella. Laskelmissa tulee ottaa huomioon myös hankkeesta mahdollisesti johtuvien terveysriskien väheneminen.

Terveysvaikutukset ja sosiaaliset vaikutukset voivat joskus olla osittain päällekkäisiä. Esimerkiksi henkilökohtaisiin (subjektiivisiin) oletuksiin perustuvat terveysvaaraan liittyvät ennakkopelot saattavat joissakin tapauksissa kehittyä terveysvaikutuksiksi. Tällaiset ennakkopelot ovat samalla myös sosiaalisia vaikutuksia. Tällaiset tuntemukset tulisi YVA-menettelyssä mahdollisuuksien mukaan arvioida SVA:ssa.

Työterveyteen liittyvät asiat, kuten työtapaturmat, eivät sisälly TVA:iin.

4.3. Terveyshaitan tunnistaminen

Terveyshaitta on määritelty terveydensuojelulain 1 §:ssä seuraavasti:

- ihmisessä todettava sairaus, tai
- muu terveydenhäiriö, taikka
- sellainen tekijä tai olosuhde, joka voi vähentää väestön tai yksilön elinympäristön terveellisyyttä.

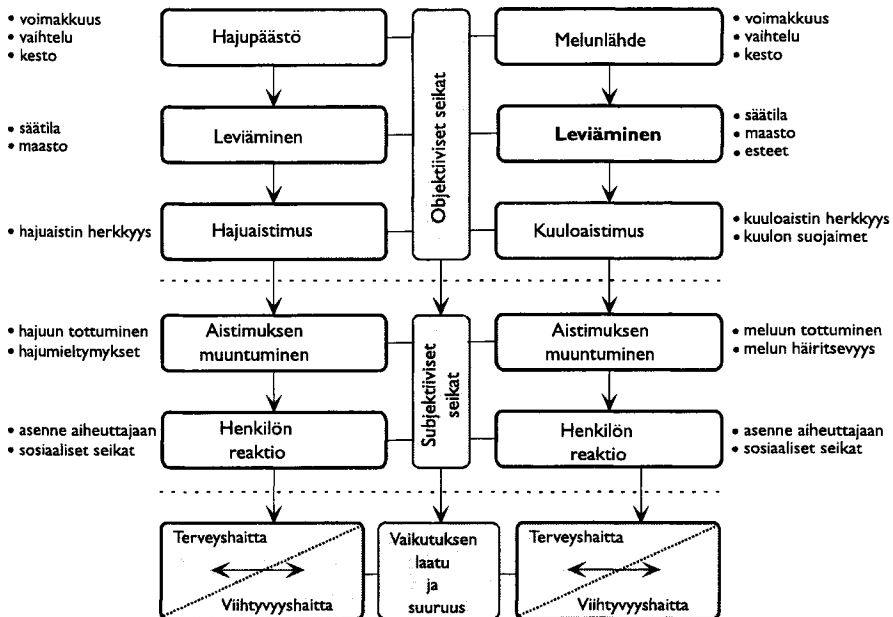
Hanke voi myös aiheuttaa erilaisia *lieviä jaltai tilapäisiä terveysvaikutuksia* ihmisissä ja heidän elinympäristössään. Tällaisia ovat esimerkiksi melun ja hajun aiheuttamat viihtyvyshaitat, joita ei kuitenkaan *pidetä terveyshaittaina*.

Objektiivisten ja subjektiivisten seikkojen tunnistaminen

Joidenkin terveyshaittojen syntymiseen vaikuttavat myös niiden kohteena olevan henkilön ominaisuudet ja hänen subjektiiviset kokemuksensa. Muun muassa meluhaitta ja hajuhaitta kuuluvat tähän ryhmään. (Kuva 2.)

Kuva 2.

Objektiivisten ja subjektiivisten seikkojen tunnistaminen Melu- ja hajuhaitan syntymisen syy-seuraussuhteet

4.4. Terveysvaikutusten arviointiperusteet

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä arvioidaan tarpeellisessa määrin ne hankkeen aiheuttamat, tunnistetut terveysvaikutukset, joilla on merkitystä alueen väestön ja sen erityisryhmien terveydensuojelun sekä heidän elinympäristönsä terveydellisten olojen kannalta.

Terveyshaitat arvioidaan terveydensuojelua koskevan lainsäädännön ja sen perusteella annettujen alemman asteisten määräysten ja ohjeiden mukaan, sekä tarvittaessa myös alan kansainvälisissä suosituksissa olevien periaatteiden mukaisesti.

Yleisiä terveyshaittojen arviointiohjeita on esitetty liitteessä 5.

Tapaturma- ja suuronnettomuusriskien muutoksia arvioidaan usein tilastomatemaattisin menetelmin. Laskennassa on tärkeää se, että laskentamenetelmät ja niihin valitut reunaehdot vastaavat mahdollisimman tarkasti hankkeen todellisia vaikutuksia.

Hankkeen aiheuttamia terveysvaikutuksia tulisi arvioida mahdollisimman monipuolisesti. Arvioinnissa on pyrittävä ottamaan huomioon väestön ja sen mahdollisten erityisryhmien altistuminen, altistuksen vaihtelu ja kesto.

4.5. Merkittävien terveysvaikutusten tunnistaminen

YVA-lain 4 § 2 momentin mukaan YVA-menettelyä sovelletaan YVA-asetuksen hankeluettossa mainittujen lisäksi *yksittäistapauksissa* myös sellaisiin *hankkeisiin, joilla on merkittäviä ympäristövaikutuksia*. Tätä harkintaa varten on tarpeen tunnistaa muun muassa hankkeen aiheuttamat merkittävät terveysvaikutukset.

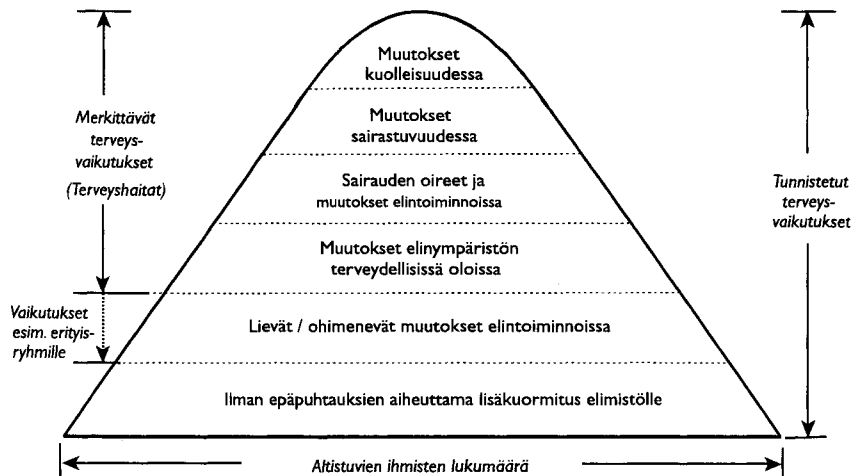
Merkittävien terveysvaikutusten yleisiä tunnistamisperusteita ovat:

- *terveysvaikutuksen vakavuusaste* (kuolema, vamma, epidemian uhka, sairaus, taudin oireet, unihäiriöt, ...)
- *terveysvaikutuksen vaihtelu ajan mukaan* (tunti-, vuorokausi-, ja vuodenaikavaihtelu)
- *terveysvaikutuksen kesto* (pysyvä, vuosia, kuukausia, ...)

- *terveysvaikutuksen kohdistuminen erityisryhmiin (lapset, vanhukset, sairaat, eri altisteille herkistyneet yksilöt, ...)*
- *altistustapa (ihon kautta, hengitettynä, nieltynä, aistinelinten kautta)*
- *altistuvien ihmisten lukumäärä (yksi henkilö ... koko alueen väestö)*

Terveydensuojelulain tarkoittamaa terveyshaittaa voidaan pitää merkittävänä terveysvaikutuksena

Kuva 3.
Merkittävien terveysvaikutusten tunnistaminen
Ilman epäpuhtauksien aiheuttamat terveysvaikutukset

Liitteessä 6. on esitetty yksinkertainen terveysvaikutusten merkittävyyden arviointitaulukko. Sen avulla voidaan karkeasti arvioida hankkeen aiheuttamia merkittäviä terveysvaikutuksia ja tarvittaessa myös verrata eri vaihtoehtoja keskenään niiden aiheuttamien vaikutusten perusteella.

5. SOSIAALISTEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Sosiaalisen näkökulman huomioon ottamisen kannalta on tärkeää, että SVA toteutetaan osana YVA-menettelyä. Näin turvataan sosiaalisten vaikutusten tarkastelu arviointimenettelyssä ja SVA:n tulosten sisältyminen arviointiselostukseen.

Sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa pyritään lähtökohtatietoja analysoimalla ja lisäselvityksiä tekemällä tunnistamaan hankkeesta johtuvat sosiaaliset vaikutukset ja vertaamaan hankkeen eri vaihtoehtoja näiden vaikutusten kannalta.

Sosiaalisten vaikutusten selvittäminen ja ennakointi tukevat yhteiskunnallista päätöksentekoa ja parantavat viranomaisten sekä kansalais- ja sidosryhmien mahdollisuuksia arvioida hankkeen vaikutuksia. Selvityksen yksi tehtävä on osoittaa, että valmistelu perustuu riittävän kattavaan, pätevään ja huolellisesti arvioituun tietopohjaan.

5.1. Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin tehtävät

Sosiaalisten vaikutusten arviointi etenee yleensä kohdissa 2.2. ja 3.1. esitetyillä tavoilla. Hankkeiden erilaisuudesta johtuen yksityiskohdissa on eroja.

Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin tärkeimmät vaiheet ovat:

Arviointiohjelmavaihe:

- *Lähtötietojen kokoaminen* useista tietolähteistä. Tässä vaiheessa selvitetään sosiaalisen ympäristön tila ennen hankkeen toteuttamista ja määritellään arvioinnin kohteena oleva ihmisten elinolojen ja viihtyvyyden kokonaisuus.

- *Arviointiohjelman laatiminen* siten, että siitä ilmenee, miten sosiaalisten vaikutusten tunnistus ja arviointi tullaan tekemään ja mitä sosiaalisia vaikutuksia tullaan tarkastelemaan. Hankkeeseen ja sen vaihtoehtoihin liittyvät muutospaineet ja -ulottuvuudet määritellään.
- Hankkeen toteuttamisesta johtuvien *sosiaalisten vaikutusten tunnistaminen ja raja*us niiden arviointia varten.

Arviointiselostusvaihe:

- Hankkeen eri vaihtoehtojen sosiaalisten vaikutusten *arviointi* siten, että vaihtoehtojen olennaiset erot tulevat esiin.
- *Arviointiselostuksen laatiminen* siten, että siitä ilmenee miten SVA tehtiin ja mitkä olivat tulokset.
- SVA:n onnistumisen *seuranta*. YVA-selostuksessa tulee olla tarpeellisessa määrin ehdotus niistä toimenpiteistä (seurantaohjelma), joilla merkittäviä haitallisia sosiaalisia vaikutuksia aiotaan rajoittaa ja ehkäistä. SVA:n varsinainen arviointityö ja myöhempi seuranta tulisi mahdollisuuksien mukaan tehdä samoilla menetelmillä, jotta tulokset olisivat vertailukelpoisia.

5.1.1. Lähtötietojen kokoaminen ja täydentäminen

Hankkeesta vastaavan on koottava tarpeellisessa määrin hankkeen arviointialueelta taustatietoja elinoloista ja sosiaalisen ympäristön tilasta, tiedot hankkeen eri vaihtoehtoista, tietoja vaihtoehtojen sosiaalisista vaikutuksista sekä vaikutusalueesta. Hankittavien perustietojen tulisi olla riittävät, hankkeen erityispiirteet huomioon ottaen, sosiaalisten vaikutusten tunnistamiseen sekä vaikutusten laadun ja niiden merkittävyyden arviointia varten. Vaikutusten arvioinnin perusolettamusten tulee nojautua päteviin tietolähteisiin. Arvio laaditaan parhaan saatavilla olevan tiedon pohjalta. Perusolettamukset ja niiden epävarmuustekijät kuvataan. Tietolähteisiin ja oletuksiin liittyvät epävarmuudet eivät saa johtaa siihen, että joitakin vaikutuksia jätetään selvittämättä. Tietoja on usein tarpeen täydentää myöhemmin arvioinnin edetessä.

Tietoja voidaan hankkia seuraavilla tavoilla.

- Aikaisemmat YVA-selostukset on kerätty Suomen ympäristökeskuksen kirjastoon. Niistä voi joissakin tapauksissa saada tietoja myös sosiaalisten vaikutusten arviointia varten. Tietoja voi saada myös erilaisista SVA-oppaista (esim. tielaitos, sosiaali- ja terveysministeriö), sekä erilaisista SVA-tutkimuksista ja -selvityksistä, joita on tehty osana liikenne-, vesistö-, energia- ja maankäytön suunnittelua.
- Valtion tutkimuslaitokset ja Suomen tiedekorkeakoulut kirjastoineen voivat tarjota käyttöön asiantuntemusta, tietokantoja, tutkimusongelmaan soveltuvia analyysimenetelmiä ja tieteellistä kirjallisuutta. SVA:ssa asiantuntijalaitoksia voivat olla esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (STAKES), tilastokeskus ja kuntaliitto. Niillä on monipuolista tutkimus- ja tilastotietoa toimialtaan.
- Paikalliset valtion ja kuntien viranomaiset tuntevat asian kannalta merkitsevät tavoitteet, esimerkiksi sosiaalipoliittiset ohjelmat ja vastaavat. Viranomaiset ovat usein myös muutoin vastuualueensa asiantuntijoita (esimerkiksi koulu-, asunto-, kaavoitus- ja rakennustoimi, kulttuuritoimi, sosiaali-, työvoima- ja elinkeinoviranomaiset).
- Vaikutuksia voidaan analysoida käyttämällä erilaisia yhteiskuntatieteissä kehitettyjä viitekehikkoja ja analyysimalleja sekä esimerkiksi tilastollisia laskentamenetelmiä, jotka soveltuvat ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointiin.

SVA:n lähtötiedoissa tulisi olla muun muassa seuraavaa:

- Kuvaus nykyisistä elinolosuhteista ja viihtyvyydestä kohdealueella
- Arvio vallitsevista sosiaalisista ja kulttuuriarvoista
- Kuvaus kohdealueen väestörakenteesta
- Yleiskuvaus hankkeen vaikutusalueen elinkeinorakenteesta ja sen kytkennöistä suunniteltuun hankkeeseen
- Tiedot kaavoitustilanteesta
- Lähtötietojen hankintapaikat, arvio tietojen luotettavuudesta ja puutteista.

5.1.2. Sosiaalisten vaikutusten tunnistaminen, rajausta ja arviointiperusteet

Merkittävien sosiaalisten vaikutusten tunnistaminen ja rajausta arviointia varten on yleensä tehtävä useiden tiedonlähteiden perusteella. Tunnistaminen on helpointa aloittaa analysoimalla hankkeen lähtötietoja valitussa analyysikehikossa.

Sosiaalisten vaikutusten rajauksessa ja tunnistamisessa on kansalaisten ja erilaisten yhteisöjen tärkeinä pitämille vaikutuksille annettava suuri arvo. Arviointialueen asukkaiden ja yhteisöjen käsityksiä hankkeen sosiaalisista vaikutuksista voidaan tarvittaessa selvittää yleisötilaisuuksien, kyselyjen ja haastattelujen avulla.

Vaikutusten tunnistamisessa ja rajauksessa voidaan käyttää apuna erilaisia luetteloita sosiaalisista vaikutuksista ja ryhmätyöskentelyä sekä muita osallistumistapoja. Tärkeää on saada arviointiohjelmaan monipuolinen kirjo mahdollisia sosiaalisia vaikutuksia. Arvioinnin olisi kyettävä selvittämään ne ryhmät, joihin vaikutukset erityisesti kohdistuvat. Seuraukset olisi otettava huomioon niiden asuinalueiden ja ryhmien kannalta, jotka ovat erityisen alttiita kielteisille vaikutuksille.

Tavallisimpia sosiaalisia vaikutuksia ovat esimerkiksi seuraavat:

- *Vaikutukset elämäntapaan ja elämänlaatuun*, esimerkiksi päivittäisiin elämis- ja liikkumismahdollisuuksiin, sosiaalisiin suhteisiin, viihtyvyyteen, turvallisuuteen sekä mielikuviin terveydestä ja turvallisuudesta
- *Vaikutukset elinoloihin*, esimerkiksi asumiseen, tulo- ja varallisuus- asemaan, palvelujen saatavuuteen ja työllisyyteen
- *Väestömuutokset*, esimerkiksi uudelleen asuttaminen, väestömäärän ja -rakenteen muutokset
- *Vaikutukset julkisiin ja yksityisiin voimavaroihin*, esimerkiksi palveluihin, elinkeinotoimintaan, talouteen ja maankäyttöön.

Hankkeen tai toimen aiheuttamia mahdollisia sosiaalisia vaikutuksia on lukuisa määrä. Mikään luettelo ei sellaisenaan sovellu kaikkien hankkeiden arviointiin. Tämän vuoksi sosiaalisten vaikutusten tunnistamisen tulee ensisijaisesti perustua valitun analyysikehikon vaatimuksilla lähtökohtatietoihin, hankkeen erityispiirteiden tarkasteluun ja eri intressiryhmille tärkeiden sosiaalisten vaikutusten selvittämiseen.

Sosiaalisten vaikutusten ennakoimiseen liittyy yleensä suuria epävarmuustekijöitä. SVA-toiminnassa tulisi siksi kiinnittää huomiota tutkimusongelmien käsittelyyn analyysimetoideilla, jotka vastaavat tutkitavan ilmiön luonnetta.

5.1.3. Vaihtoehtojen vaikutusten arviointi

SVA:ssa arvioidaan vaikutusten tunnistamisen ja rajauksen tuloksena todetut sosiaaliset vaikutukset. Hankkeen eri vaihtoehtojen sosiaaliset vaikutukset arvioidaan siten, että vaihtoehtoja voidaan verrata keskenään.

Vaihtoehtojen erilaiset sosiaaliset vaikutukset saattavat kytkeytyä myös terveydellisiin tai muihin ympäristövaikutuksiin. Erilaisia vaikutuksia saattaa olla tarkoituksenmukaista tarkastella kokonaisuutena. Vaihtoehtoja voidaan myös vertailla suhteessa asetettuihin yhteiskunnallisiin tavoitteisiin, toteutumistodennäköisyyksiin, hyötyihin ja haittoihin tai niiden hyväksyttävyyteen.

Vaikutusarviot dokumentoidaan asianmukaisesti. Keskeisten dokumenttien tulee olla myöhemminkin saatavilla.

5.2. Sosiaalisten vaikutusten merkittävyyden arviointi

YVA-lain 4 § 2 momentin mukaan YVA-menettelyä sovelletaan YVA-asetuksen hankeluettelossa mainittujen lisäksi yksittäistapauksessa myös sellaisiin hankkeisiin, joilla on merkittäviä ympäristövaikutuksia. Tätä harkintaa varten on tarpeen tunnistaa muun muassa hankkeen aiheuttamat merkittävät sosiaaliset vaikutukset.

Sosiaalisten seurausvaikutusten arviointityössä yleensä pyritään tunnistamaan kattavasti ja arvioimaan monipuolisesti ja järjestelmällisesti hankkeen ja eri vaihtoehtojen seurausvaikutuksia sekä niiden merkittävyyttä. Tavoiteltujen seurausten ohella hankkeet saattavat aiheuttaa vakaviakin ennakoimattomia, ei-toivottuja seurauksia. Seurausvaikutukset voivat olla kestoaltaan tilapäisiä, mutta myös pysyviä, ja ne voivat ilmetä välittömästi tai jäädä piileviksi, jolloin ne ilmenevät vasta vuosien kuluttua. Jotkin vaikutukset ovat välillisiä, jolloin vaikutusketjut ovat mo-

nipolvisia ja usein vaikeaselkoisia prosesseja. Jotkin kielteiset seuraukset voivat myös kasautua esimerkiksi tietyille asuinalueille tai väestöryhmille. Samoin joidenkin yksittäisten vaikutusten aiheuttamat epäkohdat voivat olla pienet, mutta joissain oloissa yhteenkytkeytyessään niiden vaikutus voi moninkertaistua. Sama hanke voi aiheuttaa erilaisia sosiaalisia seurauksia kohteena olevan asuinalueen ja väestöryhmän mukaan. Vaikutukset saattavat olla erilaiset myös esimerkiksi miesten ja naisten osalta.

Sosiaalisten vaikutusten merkittävyyden arvioinnissa voidaan käyttää apuna taulukoita. *Taulukko 2. liitteessä 7. ja taulukko 3. liitteessä 8.* ovat esimerkkejä tällaisista arviointitaulukoista.

Taulukon 2. avulla tunnistettujen sosiaalisten vaikutusten merkittävyyttä voidaan tarkemmin luonnehtia ja arvioida taulukon 3. avulla.

Laki

ympäristövaikutusten arviointimenettelystä

V: 1.9.1994, A:10.6.1994, SK:468/1994
HE:319/1993; L 24.1.1995/59 - HE:241/1994.

1 luku.

Lain tavoite ja määritelmät

1 §

Tavoite.

Tämän lain tavoitteena on edistää ympäristövaikutusten arviointia ja yhtenäistä huomioon otamista suunnittelussa ja päätöksenteossa sekä samalla lisätä kansalaisten tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia.

2 §

Määritelmiä.

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) ympäristövaikutuksella hankkeen tai toiminnan aiheuttamia välittömiä ja välillisiä vaikutuksia Suomessa ja sen alueen ulkopuolella:

a) ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen;

b) maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin sekä näiden keskinäisiin vuorovaikutussuhteisiin ja luonnon monimuotoisuuteen;

c) yhdyskuntarakenteeseen, rakennuksiin, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön; sekä

d) luonnonvarojen hyödyntämiseen;

2) ympäristövaikutusten arviointimenettelyllä 2 luvun mukaista menettelyä, jossa selvitetään ja arvioidaan tiettyjen hankkeiden ympäristövaikutukset ja kuullaan viranomaisia ja niitä, joiden oloihin tai etuihin hanke saattaa vaikuttaa;

3) ympäristövaikutusten arviointiohjelmalla hankkeesta vastaavan laatimaa suunnitelmaa tarvittavista selvityksistä sekä arviointimenettelyn järjestämisestä;

4) ympäristövaikutusten arviointiselostuksella asiakirjaa, jossa esitetään tiedot hankkeesta ja

sen vaihtoehtoista sekä yhtenäinen arvio niiden ympäristövaikutuksista;

5) hankkeesta vastaavalla toiminnanharjoittajaa tai sitä, joka muutoin on vastuussa tässä laissa tarkoitetun hankkeen valmistelusta ja toteuttamisesta; sekä

6) yhteysviranomaisella asetuksella säädettyä viranomaista, joka huolehtii siitä, että hankkeen ympäristövaikutusten arviointimenettely järjestetään.

3 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön.

Tätä lakia sovellettaessa otetaan huomioon, miten ympäristövaikutuksia on selvitetty tai voidaan selvittää muun lain mukaisessa suunnittelu- tai lupamenettelyssä. Tämän lain mukaisen arviointiselostuksen käyttämisestä muun lain mukaisena selvityksenä säädetään erikseen.

2 luku.

Arviointimenettely

4 §

Soveltamisala.

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyä sovelletaan asetuksella tarkemmin säädettyihin hankkeisiin:

1) joista Suomea velvoittavan kansainvälisen sopimuksen täytäntöönpaneminen edellyttää arviointia; taikka

2) joista saattaa aiheutua merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia Suomen luonnon ja muun ympäristön erityispiirteiden vuoksi.

Arviointimenettelyä sovelletaan lisäksi yksittäistapauksessa hankkeeseen tai jo toteutetun hankkeen olennaiseen muutokseen, joka todennäköisesti aiheuttaa laadultaan ja laajuudeltaan, myös eri hankkeiden yhteisvaikutukset huomioon ottaen, 1 momentissa tarkoitettujen hankkeiden vaikutuksiin rinnastettavia merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia.

5 §

Poikkeukset soveltamisalasta.

Ellei 3 luvun säännöksistä muuta johdu, arviointimenettelyä ei sovelleta 4 §:n 2 momentissa tarkoitettuun hankkeeseen tai toteutetun hankkeen muutokseen, jos vaikutukset on selvitetty muun lain mukaisessa menettelyssä tässä laissa edellytetyllä tavalla ja selvityksistä on kuultu kaikkia niitä, joiden oloihin tai etuihin hanke saattaa vaikuttaa.

6 §

Päätös arviointimenettelyn soveltamisesta.

Ympäristöministeriö päättää yhteysviranomaisen esityksestä tai omasta aloitteestaan arviointimenettelyn soveltamisesta 4 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin hankkeisiin. Soveltamista koskevista päätöksistä säädetään tarkemmin asetuksella. Ennen päätöksentekoa hankkeesta vastaavalle on varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

Jos yhteysviranomainen katsoo, että hankkeeseen ei sovelleta arviointimenettelyä, se antaa asiasta tarvittaessa lausuntonsa hankkeesta vastaavalle.

Kauppa- ja teollisuusministeriö huolehtii 1 ja 2 momentin mukaisista tehtävistä ydinenergialaisissa (990/87) tarkoitettuja ydinlaitoksia koskevien hankkeiden osalta.

7 §

Arvioinnin ajankohta.

Hankkeen ympäristövaikutukset on selvitettävä tämän lain mukaisessa arviointimenettelyssä ennen kuin hankkeen toteuttamiseksi ryhdytään ympäristövaikutusten kannalta olennaisiin toimiin.

Arviointi on kuitenkin suoritettava viimeistään ennen 13 §:ssä tarkoitettua päätöksentekoa.

8 §

Arviointimenettelyn aloittaminen.

Hankkeesta vastaavan on toimitettava arviointiohjelma yhteysviranomaiselle suunnittelun mahdollisimman varhaisessa vaiheessa hankkeen muu valmistelu huomioon ottaen. Arviointiohjelman sisällöstä säädetään tarkemmin asetuksella.

Jos hankkeella voi olla huomattava vaikutus laajalla alueella tai lukuisten henkilöiden oloihin, yhteysviranomaisen on ilmoitettava arviointiohjelman vireilläolosta, ellei ilmoittamista ole pidettävä ilmeisen tarpeettomana sen vuoksi, että hankkeesta on jo muussa yhteydessä tiedotettu riittävästi niille, joiden oloihin tai etuihin hanke saattaa vaikuttaa. Ilmoittamisen voi tehdä myös muu viranomainen siten kuin siitä säädetään tarkemmin asetuksella.

Vireilläolosta ilmoittamisen ajankohta ja sisältö on määritettävä siten, että hankkeesta vastaavan kilpailuasemaa ei vaaranneta. Samalla on otettava huomioon mitä jäljempänä 3 luvussa säädetään valtioiden rajat ylittävistä ympäristövaikutuksista.

9 §

Yhteysviranomaisen lausunto.

Yhteysviranomainen antaa lausuntonsa arviointiohjelmasta. Yhteysviranomaisen on lausunnossaan tarvittaessa todettava, miltä osin arviointiohjelmaa on tarkistettava. Lausunnosta on myös käytävä ilmi, kuinka tämän lain mukaisten tarpeellisten selvitysten hankkiminen sekä niistä tiedottaminen ja kuuleminen järjestetään ja sovitetaan tarpeen mukaan yhteen hanketta koskevien muiden lakien mukaisten menettelyjen kanssa.

Lausunto on toimitettava tiedoksi asianomaisille viranomaisille.

Hankkeesta vastaavalla on oikeus saada yhteysviranomaiselta tämän hallussa olevat hankkeen ympäristövaikutusten arvioinnin kannalta tarpeelliset tiedot.

10 §

Arviointiselostus.

Hankkeesta vastaava selvittää hankkeen ja sen vaihtoehtojen vaikutukset arviointiohjelman ja yhteysviranomaisen lausunnon pohjalta sekä laa-

tii ympäristövaikutusten arviointiselostuksen. Arviointiselostus on toimitettava yhteysviranomaiselle sekä liitettävä hanketta koskeviin hakemusasiakirjoihin siten kuin siitä erikseen säädetään.

Arviointiselostuksen sisällöstä säädetään tarkemmin asetuksella.

11 §

Arviointiselostuksesta kuuleminen.

Yhteysviranomaisen on huolehdittava arviointiselostuksen tiedottamisesta kuuluttamalla siitä hankkeen arvioidulla vaikutusalueella. Yhteysviranomaisen on huolehdittava myös siitä, että arviointiselostuksesta pyydetään tarvittavat lausunnot ja varataan mahdollisuus mielipiteiden esittämiseen selvitysten riittävydestä ja tarkasteltujen vaihtoehtojen ympäristövaikutuksista.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu tiedottaminen ja kuuleminen on järjestettävä, mikäli se on mahdollista, hanketta koskevassa muussa laissa edellytetyn tiedottamisen ja kuulemisen yhteydessä.

12 §

Arviointimenettelyn päätyminen.

Yhteysviranomaisen liittää arviointiselostukseen oman lausuntonsa arviointiselostuksen riittävydestä sekä muut arviointiselostuksesta annetut lausunnot ja esitetyt mielipiteet.

Arviointimenettely päättyy, kun yhteysviranomaisen toimittaa arviointiselostuksen ja sen liitteet hankkeesta vastaavalle. Arviointiselostus liitteineen on samalla toimitettava tiedoksi hanketta käsitteleville viranomaisille.

13 §

Arvioinnin huomioon ottaminen.

Viranomaisen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen tai tehdä muuta siihen rinnastettavaa päätöstä ennen kuin se on saanut käyttöönsä arviointiselostuksen ja yhteysviranomaisen siitä antaman lausunnon.

Hanketta koskevasta lupapäätöksestä tai siihen rinnastettavasta muusta päätöksestä on käytävä ilmi, miten arviointiselostus ja siitä annettu yhteysviranomaisen lausunto on otettu huomioon.

3 luku.

Valtioiden rajat ylittävät ympäristövaikutukset

14 §

Kansainväliset tehtävät.

Tämän lain säännöksiä ympäristövaikutusten arviointimenettelystä sovelletaan myös, jos Suomi velvoittavan kansainvälisen sopimuksen toimeenpano edellyttää, että Suomessa toteutettavan hankkeen ympäristövaikutusten arviointimenettely järjestetään yhteistyössä toisen valtion kanssa.

Ympäristöministeriö huolehtii 1 momentissa tarkoitettujen sopimuksen mukaisista ympäristövaikutusten arviointiin liittyvistä ilmoitus- ja neuvottelutehtävistä.

Jos hankkeella on todennäköisesti toisen valtion lainkäyttövaltaan kuuluvalla alueella ilmeviä merkittäviä ympäristövaikutuksia, yhteysviranomaisen on toimitettava arviointiohjelma viipymättä ympäristöministeriölle edellä tarkoitettujen sopimuksen mukaista toiselle valtiolle ilmoittamista varten. Ympäristöministeriön on pyydyttävä asiasta ulkoasiainministeriön lausunto.

15 §

Kansainvälinen kuuleminen.

Ympäristöministeriön tai sen määräämän viranomaisen on varattava 14 §:n 1 momentissa tarkoitettujen sopimusten osapuolena olevan valtion viranomaisille sekä luonnollisille henkilöille ja yhteisöille tilaisuus osallistua tämän lain mukaiseen arviointimenettelyyn, jos tässä laissa tarkoitettujen hankkeen ympäristövaikutukset todennäköisesti ilmenevät kyseisen valtion alueella.

4 luku.

Erinäiset säännökset

16 §

Ohjaus, valvonta ja seuranta.

Lain täytäntöönpanon yleinen ohjaus ja seuranta sekä arvioinnin yleinen kehittäminen kuuluu ympäristöministeriölle. Muut ministeriöt huolehtivat täytäntöönpanon ohjauksesta ja seuranta-

nasta sekä arvioinnin kehittämistä toimialoil-
laan ja voivat tarvittaessa antaa arviointimenette-
lyä koskevia soveltamisohteja.

Alueelliset ympäristökeskukset ohjaavat ja
valvovat tämän lain täytäntöönpanoa toimialueel-
laan. (V:1.3.1995 , A:24.1.1995, SK:59/1995)

Valtion ja kuntien viranomaisten on oltava kes-
kenään yhteistyössä tässä laissa säädetyn arviointi-
menettelyn toteuttamiseksi ja sovittamiseksi
hanketta koskevien muiden lakien mukaisiin men-
nettelyihin.

17 §

Valitusoikeus arvioinnin puuttumisen perusteella.

Sen lisäksi, mitä muutoksenhausta on erikseen
säädetty, alueellisella ympäristökeskuksella on
oikeus valittaa 4 §:ssä tarkoitettua hanketta kos-
kevasta muun lain mukaisen lupa-asian ratkaisus-
ta tai hankkeen toteuttamisen kannalta muusta
olennaisesta päätöksestä sillä perusteella, että täs-
sä laissa tarkoitettua ympäristövaiikutusten arvi-
ointia ei ole suoritettu. (V:1.3.1995 , A:24.1.1995,
SK:59/1995)

Se, jolla muutoin on oikeus hakea päätökseen
valittamalla muutosta, voi valituksessaan vedota
siihen, ettei arviointimenettelyä ole suoritettu.

18 §

(V:1.3.1995 , A:24.1.1995, SK:59/1995)

Pakkokeinot.

Jos 4 §:n mukaisen hankkeen toteuttaminen ei
edellytä 17 §:n 1 momentissa tarkoitettua lupaa
tai päätöstä ja hankkeen toteuttamiseen ryhdytään
ennen tässä laissa edellytettyä ympäristövaikutus-
ten arviointia, alueellinen ympäristökeskus voi
sakon uhalla määrätä hankkeen toteuttamisen kes-
keytettäväksi siihen saakka, kunnes arviointime-
nettely on suoritettu. Uhkasakosta on voimassa,
mitä uhkasakkolaissa (1113/90) säädetään.

19 §

Muutoksenhaku ympäristöministeriön päätökseen.

Hankeesta vastaava saa hakea ympäristömi-
nisteriön 6 §:n 1 momentin perusteella tekemään

päätökseen muutosta korkeimmalta hallinto-oi-
keudelta siinä järjestyksessä kuin muutoksenha-
usta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) sää-
detään.

20 §

Vaitiolovelvollisuus.

Joka tässä laissa säädettyssä tehtävässä toimi-
essaan on saanut tietoja hankkeesta vastaavan ta-
loudellisesta asemasta tai liike- tai ammattisalai-
suudesta taikka yksityisen henkilön terveydentil-
lasta tai taloudellisesta asemasta, ei saa ilmaista
niitä muulle kuin tässä laissa tarkoitettulle viran-
omaiselle, ellei se, jonka hyväksi vaitiolovelvol-
lius on säädetty, suostu tietojen antamiseen.

21 §

Poikkeus kuulemisvelvollisuudesta.

Tämän lain mukaisesta tiedottamisesta ja kuu-
lemisesta voidaan tarpeellisilta osin poiketa, jos
hanketta koskevat tiedot ovat maanpuolustuksen
kannalta salassa pidettäviä.

22 §

Kustannusvastuu.

Tiedottamisen, kuulemisen ja ympäristövaiku-
tusten selvittämisen kustannuksista sekä valtioiden
rajat ylittävien vaikutusten arviointia varten
tarvittavien käännosten kustannuksista vastaa
hankkeesta vastaava.

23 §

Tarkemmat säännökset.

Asetuksella säädetään viranomaisista ja niiden
tehtävistä ympäristövaikutusten arviointimenet-
telystä, tiedottamisesta, kuulemisesta sekä kan-
sainvälisistä tehtävistä.

5 luku.

Yleinen selvitysvelvollisuus

24 §

Ohjelmat ja suunnitelmat.

Ympäristövaikutukset on selvitettävä ja arvi-

oitava riittävässä määrin viranomaisen valmistellessa sellaisia suunnitelmia ja ohjelmia, joiden toteuttamisella saattaa olla merkittäviä ympäristövaikutuksia, mutta joihin ei sovelleta 2 luvun säännöksiä arviointimenettelystä.

Valtioneuvosto voi antaa yleisiä ohjeita edellä 1 momentissa tarkoitettujen suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista.

25 §

Selvilläolovelvollisuus.

Muusta kuin 4 §:ssä tarkoitettusta hankkeesta vastaavan on sen lisäksi, mitä erikseen säädetään, oltava riittävästi selvillä hankkeen ympäristövaikutuksista siinä laajuudessa kuin kohtuudella voidaan edellyttää.

6 luku.

Voimaantulosäännökset

26 §

Voimaantulo.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta 1994.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

27 §

Soveltamissäännös.

Tätä lakia ei sovelleta hankkeeseen, jonka toteuttamiseksi on myönnetty lupa tai josta viranomainen on tehnyt muun lupaan rinnastettavan päätöksen ennen tämän lain voimaantuloa tahi josta on ennen 14 päivää tammikuuta 1994 julkisesti kuulutettu tai kuultu asianosaisia rakennuslain (370/58), vesilain (264/61), ympäristölupamenettelylain (735/91), ilmansuojelulain (67/82), jätelain (1072/93), terveydenhoitolain (469/65), eräistä naapuruussuhteista annetun lain (26/20), kemikaalilain (744/89), maa-aineslain (555/81), kaivoslain (503/65), sähkölain (319/79), yleisistä teistä annetun lain (234/54), ilmailulain (595/64), kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain (603/77), yksityismetsälain (412/67), metsänparannuslain (140/87) tai ydinenergiain (990/87) mukaisesti.

Laki

ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain muuttamisesta

Annettu Helsingissä 5 päivänä maaliskuuta 1999

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 10 päivänä kesäkuuta 1994 annetun lain (468/1994) 2 §:n 1, 5 ja 6 kohta, 3 ja 5 §, 8 §:n 2 ja 3 momentti, 9 §:n 1 ja 2 momentti, 11 ja 12 § ja 14 §:n 3 momentti sekä *lisätään* 2 §:ään uusi 7 kohta, 4 §:ään uusi 3 momentti ja 8 §:ään uusi 4 momentti seuraavasti:

2 §

Määritelmiä

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *ympäristövaikutuksella* hankkeen tai toiminnan aiheuttamia välittömiä ja välillisiä vaikutuksia Suomessa ja sen alueen ulkopuolella:

a) ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihdyvyyteen;

b) maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen;

c) yhdyskuntarakenteeseen, rakennuksiin, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön;

d) luonnonvarojen hyödyntämiseen; sekä

e) a—d alakohdassa mainittujen tekijöiden keskinäisiin vuorovaikutussuhteisiin;

5) *hankkeesta vastaavalla* toiminnanharjoittajaa tai sitä, joka muutoin on vastuussa tässä laissa tarkoitetun hankkeen valmistelusta ja toteuttamisesta;

6) *yhteysviranomaisella* asetuksella säädettyä viranomaista, joka huolehtii siitä, että hankkeen ympäristövaikutusten arviointimenettely järjestetään; sekä

7) *osallistumisella* vuorovaikutusta ympäristövaikutusten arvioinnissa hankkeesta vastaavan, yhteysviranomaisen, muiden viranomaisten sekä niiden välillä, joiden oloihin tai etuihin hanke tai suunnitelma saattaa vaikuttaa.

3 §

Suhde muuhun lainsäädäntöön

Tätä lakia sovellettaessa otetaan huomioon, mitä hankkeesta ja sen ympäristövaikutuksista on muussa yhteydessä selvitetty, sekä sovitetaan yhteen mahdollisuuksien mukaan tässä laissa ja muussa lainsäädännössä edellytetyt selvitykset. Tämän lain mukaisen arviointiselostuksen käyttämisestä muun lain mukaisena selvityksenä säädetään erikseen.

4 §

Soveltamisala

Harkittaessa vaikutusten merkittävyyttä yksittäistapauksessa on sen lisäksi, mitä 2 momentissa säädetään, otettava huomioon hankkeen ominaisuudet ja sijainti sekä vaikutusten luonne siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

5 §

Suhde muihin menettelyihin

Yhteysviranomaisen, kaavaa laativan kunnan tai maakunnan liiton ja hankkeesta vastaavan on oltava riittävässä yhteistyössä hankkeen arviointimenettelyn ja kaavoituksen yhteensovittamiseksi. Ellei 3 luvun säännöksistä muuta johdu,

arviointimenettelyä ei sovelleta 4 §:n 2 momentissa tarkoitettuun hankkeeseen tai toteutetun hankkeen muutokseen, jos vaikutukset on selvitetty muun lain mukaisessa menettelyssä tässä laissa edellytetyllä tavalla ja selvityksistä on kuultu kaikkia niitä, joiden oloihin tai etuihin hanke saattaa vaikuttaa. Yhteysviranomaisen arvioi tarvittaessa muun lain mukaisesti tehtyjen selvitysten ja kuulemisten riittävyyden ennen hankkeen toteuttamista koskevan lupa- tai muun siihen rinnastettavan päätöksen tekemistä.

8 §

Arviointimenettelyn aloittaminen

Yhteysviranomaisen on huolehdittava arviointiohjelman tiedottamisesta kuuluttamalla siitä hankkeen arvioidulla vaikutusalueella. Yhteysviranomaisen on huolehdittava myös siitä, että arviointiohjelmasta pyydetään tarvittavat lausunnot ja varataan mahdollisuus mielipiteiden esittämiseen.

Arviointiohjelmasta ei tarvitse tiedottaa, jos se on ilmeisen tarpeetonta siksi, että hankkeesta on jo muussa yhteydessä tässä laissa edellytetyllä tavalla tiedotettu ja kuultu niitä, joiden oloihin tai etuihin hanke saattaa vaikuttaa.

Tiedottamisen ajankohta ja sisältö on määritettävä siten, että hankkeesta vastaavan kilpailuasemaa ei vaaranneta. Samalla on otettava huomioon, mitä 3 luvussa säädetään valtioiden rajat ylittävistä ympäristövaikutuksista.

9 §

Yhteysviranomaisen lausunto

Yhteysviranomainen antaa lausuntonsa arviointiohjelmasta. Yhteysviranomaisen on lausunnossaan tarvittaessa todettava, miltä osin arviointiohjelmaa on tarkistettava. Lausunnosta on myös käytävä ilmi, kuinka tämän lain mukaisten tarpeellisten selvitysten hankkiminen sekä niistä tiedottaminen ja kuuleminen järjestetään ja sovitetaan tarpeen mukaan yhteen hanketta koskevien muiden lakien mukaisten menettelyjen kanssa. Lausunnossa on esitettävä yhteenveto muista lausunnoista ja mielipiteistä.

Yhteysviranomainen toimittaa lausuntonsa ja muut lausunnot ja mielipiteet hankkeesta vastaa-

valle. Lausunto on samalla toimitettava tiedoksi asianomaisille viranomaisille.

11 §

Arviointiselostuksesta kuuleminen

Yhteysviranomaisen on huolehdittava arviointiselostuksen tiedottamisesta kuuluttamalla siitä hankkeen arvioidulla vaikutusalueella. Yhteysviranomaisen on huolehdittava myös siitä, että arviointiselostuksesta pyydetään tarvittavat lausunnot ja varataan mahdollisuus mielipiteiden esittämiseen.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu tiedottaminen ja kuuleminen voidaan järjestää hanketta koskevassa muussa laissa edellytetyn tiedottamisen ja kuulemisen yhteydessä.

12 §

Arviointimenettelyn päätyminen

Yhteysviranomainen antaa lausuntonsa arviointiselostuksesta ja sen riittävyydestä. Lausunnossa on esitettävä yhteenveto muista lausunnoista ja mielipiteistä. Arviointimenettely päättyy, kun yhteysviranomainen toimittaa lausuntonsa sekä muut lausunnot ja mielipiteet hankkeesta vastaavalle. Lausunto on samalla toimitettava tiedoksi hanketta käsitteleville viranomaisille.

14 §

Kansainväliset tehtävät

Jos hankkeella on todennäköisesti toisen valtion lainkäyttövaltaan kuuluvalla alueella ilmeviä merkittäviä ympäristövaikutuksia, yhteysviranomaisen on toimitettava arviointiohjelma viipymättä ympäristöministeriölle edellä tarkoitettun sopimuksen mukaista toiselle valtiolle ilmoittamista varten. Ympäristöministeriö toimittaa toiselle valtiolle annettavan ilmoituksen tiedoksi ulkoasiainministeriölle.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 1999.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin.

Tätä lakia ei sovelleta hankkeeseen, jonka ar-

viointiohjelmasta on ennen tämän lain voimaantuloa tiedotettu kuuluttamalla siitä ympäristövai-
kutusten arviointimenettelystä annetun lain 8 §:n
nojalla tai jota koskevasta lupahakemuksesta on
tiedotettu julkisesti ennen 14 päivää maaliskuuta
1999 tai kuultu asianosaisia rakennuslain (370/
1958), vesilain (264/1961), ympäristölupamenet-
telylain (735/1991), ilmansuojelulain (67/1982),
jätelain (1072/1993), terveydensuojelulain (763/

1994), eräistä naapuruussuhteista annetun lain (26/
1920), kemikaalilain (744/1989), maa-aineslain
(555/1981), kaivoslain (503/1965), sähkömarkki-
nalain (386/1995), yleisistä teistä annetun lain
(243/1954), ilmailulain (281/1995), kiinteän omai-
suuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta
annetun lain (603/1977) tai ydinenergialain (990/
1987) mukaisesti.

Helsingissä 5 päivänä maaliskuuta 1999

Tasavallan Presidentti

MARTTIAHTISAARI

Ministeri Sinikka Mönkäre

Asetus

ympäristövaikutusten arviointimenettelystä

Annettu Helsingissä 5 päivänä maaliskuuta 1999

Ympäristöministerin esittelystä säädetään ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 10 päivänä kesäkuuta 1994 annetun lain (468/1994) 4 ja 23 §:n nojalla:

1 luku

Viranomaisten tehtävät

1 §

Ympäristöministeriön tehtävät

Ympäristöministeriö ohjaa, seuraa ja kehittää ympäristövaikutusten arviointimenettelyä yleisesti, päättää arviointimenettelyn soveltamisesta yksittäistapauksessa sekä huolehtii ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (468/1994) 3 luvun mukaisista tehtävistä.

2 §

Kauppa- ja teollisuusministeriön tehtävät

Kauppa- ja teollisuusministeriö päättää arviointimenettelyn soveltamisesta yksittäistapauksessa ja toimii yhteysviranomaisena ydinenergia-laissa (990/1987) tarkoitettuja ydinlaitoksia koskevien hankkeiden osalta.

3 §

Suomen ympäristökeskuksen tehtävät

Suomen ympäristökeskus

1) huolehtii ympäristövaikutusten arviointiin liittyvästä yleisestä koulutuksesta, tiedotuksesta ja tutkimuksesta yhteistyössä muiden viranomaisten, tutkimuslaitosten ja yliopistojen kanssa;

2) avustaa arviointimenettelyssä tarvittavan asiantuntemuksen hankkimisessa;

3) tallentaa ja pitää saatavilla laaditut arviointiohjelmat ja arviointiselostukset sekä yhteys-

viranomaisen niistä antamat lausunnot;

4) seuraa ja kerää kokemuksia ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain ja tämän asetuksen soveltamisesta;

5) suorittaa ympäristöministeriön sille antamat muut ympäristövaikutusten arviointiin liittyvät asiantuntijatehtävät.

4 §

Alueellisen ympäristökeskuksen tehtävät

Alueellinen ympäristökeskus

1) ohjaa ja valvoo arviointimenettelyn täytäntöönpanoa toimialueellaan;

2) toimii yhteysviranomaisena siten kuin 2 luvussa säädetään;

3) huolehtii laissa ja tässä asetuksessa sille säädettyistä muista tehtävistä.

5 §

Yhteysviranomaisen tehtävät

Yhteysviranomainen

1) sovittaa yhteen arviointimenettelyä muiden lakien mukaisiin menettelyihin yhteistyössä asianomaisten viranomaisten kanssa;

2) tekee ympäristöministeriölle esityksen arviointimenettelyn soveltamisesta hankkeeseen ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 4 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa yksittäistapauksissa;

3) antaa tarvittaessa lausuntonsa siitä, että hankkeeseen ei sovelleta arviointimenettelyä;

4) hoitaa ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 8 ja 11 §:n mukaiset tiedotukset ja kuulutukset sekä järjestää tarvittavat julkiset kuulemistilaisuudet;

5) toimittaa tarvittaessa ympäristöministeriölle tiedot hankkeesta ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 14 §:n 2 momentissa tarkoitettua toiselle valtiolle ilmoittamista varten;

6) tarkistaa arviointiohjelman ja arviointiselostuksen sekä antaa niistä lausuntonsa;

7) huolehtii tarvittaessa muiden viranomaisten ja hankkeesta vastaavan kanssa, että hankkeen ympäristövaikutusten seuranta järjestetään;

8) toimittaa arviointiohjelman ja -selostuksen sekä niistä antamansa lausunnot mahdollisine käänöksineen Suomen ympäristökeskukselle;

9) huolehtii laissa ja tässä asetuksessa sille säädettyistä muista tehtävistä.

2 luku

Arviointimenettelyn soveltaminen

6 §

Hankeluettelo

Hankkeita, joihin sovelletaan arviointimenettelyä ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 4 §:n 1 momentin nojalla, ovat:

1) eläinten pito:

kanalat ja sikalat, joissa kasvatetaan yli

a) 85 000 kananpoikaa tai 60 000 kanaa,

b) 3000 sikaa (paino yli 30 kg/sika) tai

c) 900 emakkoa;

2) luonnonvarojen otto ja käsittely:

a) metallimalmien tai muiden kaivoskivennäisten louhinta, rikastaminen ja käsittely, kun irtotettavan aineksen kokonaismäärä on vähintään 550 000 tonnia vuodessa tai avokaivokset, joiden pinta-ala on yli 25 hehtaaria;

b) kiven, soran tai hiekan otto, kun louhinta- tai kaivualan pinta-ala on yli 25 hehtaaria tai otettava ainesmäärä on vähintään 200 000 kiintokuutiometriä vuodessa;

c) asbestin louhinta tai laitokset, jotka käsittelevät ja muuntavat asbestia tai asbestia sisältäviä tuotteita;

d) turvetuotanto, kun yhtenäiseksi katsottava tuotantopinta-ala on yli 150 hehtaaria;

e) yli 200 hehtaarin laajuisen, yhtenäiseksi kat-

sottavan alueen metsä-, suo- tai kosteikkoluonnon pysyväsäilyminen muuttaminen toteuttamalla uudisojituksia tai kuivattamalla ojittamattomia suo- ja kosteikkoalueita, poistamalla puusto pysyvästi tai uudistamalla alue Suomen luontaiseen lajistoon kuulumattomilla puulajeilla;

f) raakaöljyn tai maakaasun kaupallinen tuotanto;

3) vesistön rakentaminen ja säännöstely:

a) patoturvallisuuslain (413/1984) 9 §:n 2 momentissa tarkoitettut padot;

b) tekoaltaat kun padottu tai varastoitu uusi vesimäärä tai vesimäärän lisäys on yli 10 miljoonaa kuutiometriä;

c) vesistön säännöstelyhankkeet, jos vesistön keskivirtaama on yli 20 kuutiometriä sekunnissa ja virtaama- tai vedenkorkeusolosuhteet muuttuvat olennaisesti lähtötilanteeseen nähden;

d) veden siirto vesistöalueelta toiselle siirrettävän vesimäärän ylittäessä 3 kuutiometriä sekunnissa;

e) tulvasuojeluhankkeet, joiden hyötyala on vähintään 1000 hehtaaria;

4) metalliteollisuus:

a) valimot tai sulatot, joiden tuotanto on vuodessa vähintään 5 000 tonnia;

b) rautatehtaat, terästehtaat, sintraamot, rautalejeerinkien valmistuslaitokset tai pasutuslaitokset;

c) muita kuin rautametalleja jalostavat metallitehtaat tai pasutuslaitokset;

5) metsäteollisuus:

a) massatehtaat;

b) paperi- tai kartonkitehtaat, kun tuotantokapasiteetti on yli 200 tonnia päivässä;

6) kemianteollisuus ja mineraalituotteiden valmistus:

a) raakaöljynjalostamo;

b) laitokset, jotka kaasuttavat tai nesteyttävät öljyliusketta, kivihiiltä tai turvetta vähintään 500 tonnia päivässä;

c) tekokuituja valmistavat tehtaat;

d) liuottimia tai liuottimia sisältäviä aineita käyttävät laitokset, joiden liuottimien käyttö on vähintään 1 000 tonnia vuodessa;

e) kemikaalilain (744/1989) 32 §:ssä tarkoitettu terveydelle ja ympäristölle vaarallisia ke-

mikaaleja laajamittaisesti valmistavat tehtaat;

f) mineraalivillaa tai sementtiä valmistavat tehtaat;

7) energian tuotanto:

a) kattila- tai voimalaitokset, joiden suurin polttoaineteho on vähintään 300 megawattia;

b) ydinvoimalaitokset ja muut ydinreaktorit, mukaan lukien näiden laitosten tai reaktoreiden purkaminen tai käytöstä poistaminen, lukuun ottamatta halkeamis- ja hyötämiskelpoisten aineiden tuotantoon ja konversioon tarkoitettuja tutkimuslaitoksia, joiden suurin jatkuva lämpöteho ei ylitä yhtä kilowattia; ydinvoimalaitokset ja muut ydinreaktorit lakkaavat olemasta tällaisia laitoksia, kun kaikki ydinpolttoaine ja muut radioaktiivisesti saastuneet elementit on pysyvästi poistettu laitosalueelta;

c) laitokset, joissa jälleenkäsitellään säteilytettyä ydinpolttoainetta;

d) laitokset, jotka on suunniteltu

- ydinpolttoaineen tuottamiseen ja isotoopirikastamiseen,

- säteilytetyn ydinpolttoaineen tai runsasaktiivisen jätteen käsittelyyn,

- säteilytetyn ydinpolttoaineen loppusijoitukseen,

- ainoastaan radioaktiivisen jätteen loppusijoittamiseen tai

- ainoastaan säteilytettyjen ydinpolttoaineiden tai radioaktiivisen jätteen varastointiin muualla kuin tuotantopaikassa (suunniteltu pidemmäksi ajaksi kuin 10 vuodeksi);

8) energian ja aineiden siirto sekä varastointi:

a) öljyn tai muiden nesteiden kuin veden ja jäteveden kaukokuljettamiseen tarkoitetut runkoputket;

b) kaasuputket, joiden halkaisija on yli DN 800 millimetriä ja pituus yli 40 kilometriä;

c) vähintään 220 kilovoltin maanpäälliset voimajohdot, joiden pituus on yli 15 kilometriä;

d) öljyn, petrokemian tuotteiden tai kemiallisten tuotteiden varastot, joissa näiden aineiden varastosäiliöiden tilavuus on yhteensä vähintään 50 000 kuutiometriä;

9) liikenne:

a) moottoritien tai moottoriliikenneteiden rakentaminen;

b) neli- tai useampikaistaisen, vähintään 10 kilometrin pituisen yhtäjaksoisen uuden tien rakentaminen;

c) tien uudelleenlinjaus tai leventäminen siten, että näin muodostuvan yhtäjaksoisen neli- tai useampikaistaisen tieosan pituudeksi tulee vähintään 10 kilometriä;

d) kaukoliikenteen rautateiden rakentaminen;

e) lentokenttien rakentaminen, kun pääkiitorata on vähintään 2 100 metriä pitkä;

f) pääosin kauppamerenkulun käyttöön rakennettavat meriväylät, satamat, lastaus- tai purkulaiturit yli 1350 tonnin aluksille;

g) yli 1350 tonnin aluksille rakennettavat kanavat, alusliikenteen sisävesiväylät tai -satamat;

10) vesihuolto:

a) pohjaveden otto tai tekopohjaveden muodostaminen, jos sen vuotuinen määrä on vähintään 3 miljoonaa kuutiometriä;

b) suuret raakavesi- tai jätevesitunnelit;

c) yli 100 000 asukasvastineluvulle mitoitettujen jätevesien käsittelylaitokset;

11) jätehuolto:

a) ongelmajätteiden käsittelylaitokset, joihin ongelmajätteitä otetaan poltettavaksi, käsiteltäväksi fysikaalis-kemiallisesti tai sijoitettavaksi kaatopaikalle, sekä sellaiset biologiset käsittelylaitokset, jotka on mitoitettu vähintään 5000 tonnin vuotuiselle ongelmajättemäärälle;

b) muiden jätteiden kuin ongelmajätteiden polttolaitokset tai fysikaalis-kemialliset käsittelylaitokset, joiden mitoitus on enemmän kuin 100 tonnia jätettä vuorokaudessa sekä biologiset käsittelylaitokset, jotka on mitoitettu vähintään 20 000 tonnin vuotuiselle jättemäärälle;

c) yhdyskuntajätteiden tai -lietteiden kaatopaikat, jotka on mitoitettu vähintään 20 000 tonnin vuotuiselle jättemäärälle;

d) muiden kuin a tai c kohdassa tarkoitettujen jätteiden kaatopaikat, jotka on mitoitettu vähintään 50 000 tonnin vuotuiselle jättemäärälle;

7 §

Arviointimenettelyn soveltaminen yksittäistapauksessa

Harkittaessa arviointimenettelyn soveltamista yksittäistapauksessa ympäristövaikutusten arvi-

oointimenettelystä annetun lain 4 §:n 2 momentissa tarkoitettuun hankkeeseen on tarkasteltava erityisesti

- 1) hankkeen ominaisuuksia, kuten
 - a) hankkeen koko;
 - b) yhteisvaikutus muiden hankkeiden kanssa;
 - c) luonnonvarojen käyttö;
 - d) jätteiden muodostuminen;
 - e) pilaantuminen ja muut haitat;
 - f) onnettomuusriskit ottaen erityisesti huomioon käytettävät aineet ja tekniikat;
- 2) hankkeen sijaintia, kuten
 - a) nykyinen maankäyttö;
 - b) alueen luonnonvarojen suhteellinen runsaus, laatu ja uudistumiskyky;
 - c) luonnon sietokyky, ottaen erityisesti huomioon
 - kosteikot,
 - rannikkoalueet,
 - vuoristo- ja metsäalueet,
 - luonnon- ja maisemansuojelualueet,
 - lain nojalla luokitellut tai suojellut alueet,
 - alueet, joilla yhteisön lainsäädännössä vahvistetut ympäristön tilaa kuvaavat ohjearovot on jo ylitetty,
 - tiheään asutut alueet sekä
 - historiallisesti, kulttuurisesti tai arkeologisesti merkittävät alueet;
 - 3) vaikutusten luonnetta, kuten
 - a) vaikutusalueen laajuus ottaen huomioon vaikutuksen kohteena olevan väestön määrä;
 - b) valtioiden rajat ylittävä vaikutus;
 - c) vaikutuksen suuruus ja monitahoisuus;
 - d) vaikutuksen todennäköisyys;
 - e) vaikutuksen kesto, toistuvuus ja palautuvuus.

8 §

Arviointimenettelystä päättäminen yksittäistapauksessa

Jos yhteysviranomaisen katsoo, että hankkeeseen tai jo toteutetun hankkeen olennaiseen muutokseen on ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 4 §:n 2 momentin mukaisesti yksittäistapauksessa sovellettava arviointimenettelyä, sen on tehtävä viipymättä ympäristöministeriölle esitys arviointimenettelyn soveltamisesta hankkeeseen.

Yhteysviranomaisen ja ympäristöministeriön on huolehdittava siitä, että arviointitarpeesta on käyty riittävät neuvottelut asianomaisten viranomaisten kesken ja että hankkeesta vastaavalle on varattu tilaisuus tulla kuulluksi asiassa ennen päätöksentekoa.

Ympäristöministeriön on tehtävä lain 6 §:n 1 momentissa tarkoitettu päätös arviointimenettelyn soveltamisesta viipymättä, kuitenkin viimeistään yhden kuukauden kuluessa siitä, kun ympäristöministeriö on saanut hankkeesta riittävät tiedot. Ympäristöministeriö lähettää päätöksen hankkeesta vastaavalle ja yhteysviranomaiselle toimenpiteitä varten sekä tiedoksi asianomaisille viranomaisille.

Edellä ympäristöministeriölle säädetyt tehtävät kuuluvat kauppa- ja teollisuusministeriölle ydinenergialaissa tarkoitettuja ydinlaitoksia koskevien hankkeiden osalta.

9 §

Yhteysviranomaisen

Yhteysviranomaisena toimivat

- 1) asianomainen alueellinen ympäristökeskus 6 §:n 1-6 kohdassa, 7 kohdan a alakohdassa ja 8-11 kohdassa sekä ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 4 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa hankkeissa ja
- 2) kauppa- ja teollisuusministeriö 6 §:n 7 kohdan b-d alakohdassa ja ydinlaitoksia koskevissa ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 4 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa hankkeissa.

10 §

Yhteysviranomaisesta sopiminen

Jos hanke sijoittuu useamman alueellisen ympäristökeskuksen toimialueelle, viranomaisten on sovittava, mikä niistä toimii hankkeen yhteysviranomaisena.

Jos yhteysviranomaisesta syntyy epäselvyyttä tai alueellinen ympäristökeskus vastaa hankkeen suunnittelusta tai toteuttamisesta, ympäristöministeriö määrää, mikä alueellisista ympäristökeskuksista toimii hankkeen yhteysviranomaisena. Ympäristöministeriön asiassa tekemään päätökseen ei saa hakea valittamalla muutosta.

3 luku

Arviointiohjelma ja arviointiselostus

11 §

Arviointiohjelma

Arviointiohjelmassa on esitettävä tarpeellisessa määrin

1) tiedot hankkeesta, sen tarkoituksesta, suunnitteluvaiheesta, sijainnista, maankäyttötarpeesta ja sen liittymisestä muihin hankkeisiin sekä hankkeesta vastaavasta;

2) hankkeen toteuttamisvaihtoehdot, joista yhtenä vaihtoehtona on hankkeen toteuttamatta jättäminen, ellei tällainen vaihtoehto erityisestä syystä ole tarpeeton;

3) tiedot hankkeen toteuttamisen edellyttämistä suunnitelmista, luvista ja niihin rinnastettavista päätöksistä;

4) tiedot ympäristövaikutuksia koskevista laadituista ja suunnitelluista selvityksistä sekä aineiston hankinnassa ja arvioinnissa käytettävistä menetelmistä ja niihin liittyvistä oletuksista;

5) ehdotus tarkasteltavan vaikutusalueen rajauksesta;

6) suunnitelma arviointimenettelyn ja siihen liittyvän osallistumisen järjestämisestä; sekä

7) arvio hankkeen suunnittelu- ja toteuttamisaikataulusta sekä arvio selvitysten ja arviointiselostuksen valmistumisajankohdasta.

12 §

Arviointiselostus

Arviointiselostuksessa on esitettävä tarpeellisessa määrin

1) edellä 11 §:ssä tarkoitetut tiedot tarkistettuina;

2) selvitys hankkeen ja sen vaihtoehtojen suhteesta maankäyttösuunnitelmiin sekä hankkeen kannalta olennaisiin luonnonvarojen käyttöä ja ympäristönsuojelua koskeviin suunnitelmiin ja ohjelmiin;

3) hankkeen keskeiset ominaisuudet ja tekniset ratkaisut, kuvaus toiminnasta kuten tuotteista, tuotantomääristä, raaka-aineista, liikenteestä, materiaaleista ja arvio jätteiden ja päästöjen laadusta ja määrästä ottaen huomioon hankkeen suunnittelu,

rakentamis- ja käyttövaiheet mahdollinen purkaminen mukaan lukien;

4) arvioinnissa käytetty keskeinen aineisto;

5) selvitys ympäristöstä sekä arvio hankkeen ja sen vaihtoehtojen ympäristövaikutuksista, käytettyjen tietojen mahdollisista

puutteista ja keskeisistä epävarmuustekijöistä, mukaan lukien arvio mahdollisista ympäristöönnettomuuksista ja niiden seurauksista;

6) selvitys hankkeen ja sen vaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuudesta;

7) ehdotus toimiksi, joilla ehkäistään ja rajoitetaan haitallisia ympäristövaikutuksia;

8) ehdotus seurantaohjelmaksi; sekä

9) yleistajuinen ja havainnollinen yhteenveto 1-8 kohdassa esitetyistä tiedoista.

4 luku

Osallistuminen ja määräajat

13 §

Tiedottaminen

Yhteysviranomaisen on tiedotettava arviointiohjelma viipymättä kuuluttamalla vähintään 14 päivän ajan hankkeen todennäköisen vaikutusalueen kuntien ilmoitustauluilla siten kuin julkisista kuulutuksista annettu laissa (34/1925) säädetään. Kuulutus on lisäksi julkaistava ainakin yhdessä hankkeen vaikutusalueella yleisesti leviävässä sanomalehdessä.

Kuulutuksesta on käytävä ilmi riittävästi yksilöidyt tiedot hankkeesta, sen sijainnista, hankkeesta vastaavasta sekä siitä, miten arviointiohjelma voi esittää mielipiteitä ja antaa lausuntoja. Lisäksi kuulutuksessa on mainittava, missä arviointiohjelma ja yhteysviranomaisen siitä myöhemmin antama lausunto pidetään nähtävänä arviointimenettelyn aikana.

Yhteysviranomaisen on tiedotettava ympäristövaikutusten arviointiselostuksesta. Arviointiselostusta koskevasta kuulutuksesta on voimassa soveltuvin osin, mitä edellä 1 ja 2 momentissa säädetään arviointiohjelma kuuluttamisesta ja kuulutuksen sisällöstä.

Yhteysviranomaisen on varattava hankkeen vaikutusalueen kunnille tilaisuus antaa lausuntonsa arviointiohjelma sekä arviointiselostuksesta.

14 §

Kuuleminen

Mielipiteet ja lausunnot on toimitettava yhteysviranomaiselle kuulutuksessa ilmoitettuna aikana, joka alkaa kuulutuksen julkaisemispäivästä ja kestää vähintään 30 päivää ja enintään 60 päivää.

15 §

Muu osallistuminen

Edellä 13 §:ssä säädetyn lisäksi hankkeesta vastaava ja yhteysviranomaisena voivat sopia tiedottamisen ja kuulemisen järjestämisestä myös muulla tavalla.

16 §

Yhteysviranomaisen lausunto ja määräajat

Yhteysviranomaisen on annettava lausunto arviointiohjelmasta hankkeesta vastaavalle yhden kuukauden kuluessa lausuntojen antamiseen ja mielipiteiden esittämiseen varatun määräajan päättymisestä.

Yhteysviranomaisen on annettava lausunto arviointiselostuksesta hankkeesta vastaavalle kahden kuukauden kuluessa lausuntojen antamiseen ja mielipiteiden esittämiseen varatun määräajan päättymisestä.

Yhteysviranomaisen on lisäksi toimitettava arviointiohjelma ja -selostus sekä niistä antamansa lausunnot mahdollisine käänöksineen tiedoksi Suomen ympäristökeskukselle, sekä arviointiselostuksesta antamansa lausunto tiedoksi hankkeen vaikutusalueen kunnille ja tarvittaessa

Helsingissä 5 päivänä maaliskuuta 1999

Tasavallan Presidentti

MARTTIAHTISAARI

seutukaavoituksesta vastaaville maakuntien liitoille ja muille asianomaisille viranomaisille.

5 luku

Valtioiden välinen arviointimenettely

17 §

Valtioiden välinen arviointimenettely

Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 14 §:n 1 momentissa tarkoitetun kansainvälisen sopimuksen mukaisesta ilmoituksesta on käytävä ilmi erityisesti

- 1) tiedot hankkeesta;
- 2) tiedot mahdollisesti valtioiden rajat ylittävistä ympäristövaikutuksista;
- 3) tiedot arviointimenettelystä ja hankkeen toteuttamisen kannalta olennaisesta päätöksestä; sekä

4) kohtuullinen määräaika, jonka kuluessa viranomaisten, kansalaisten ja yhteisöjen mahdolliset ilmoitukset osallistumisesta arviointimenettelyyn on toimitettava ympäristöministeriölle.

6 luku

Voimaantulo

18 §

Voimaantulo

Tämä asetus tulee voimaan 1 päivänä huhtikuuta 1999.

Tällä asetuksella kumotaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 25 päivänä elokuuta 1994 annettu asetus (792/1994) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

Ministeri *Sinikka Mönkäre*

LÄÄNINHALLITUSTEN JA ALUEELLISTEN YMPÄRISTÖ- KESKUSTEN YHTEISTYÖ

Eduskunta on hyväksynyt ympäristöhallintoa koskevan uuden lainsäädännön. Tämän mukaan lääninhallitusten ympäristöyksiköt ja vesi- ja ympäristöpiirit yhdistetään alueellisiksi ympäristökeskuksiksi, joita tulisi olemaan kaikkiaan 13. Ympäristöhallintouudistuksen on määrä tulla voimaan 1.3.1995, jolloin uudet hallintoyksiköt aloittavat toimintansa.

Alueellisiin ympäristökeskuksiin siirtyvät lääninhallituksista ympäristönsuojelutehtävät ja maankäytön suunnittelutehtävät. Ympäristökeskukset tulevat toimimaan muun muassa ympäristölupamenettelylain (735/91) mukaisina ympäristölupaviranomaisina. Ympäristöterveydenhuollon tehtävät sen sijaan jäävät lääninhallituksille. Siten lääninhallituksilla tulee olemaan päävastuu 1.1.1995 voimaan tulleen terveydensuojelulain (763/94) täytäntöönpanosta aluehallinnossa.

Ympäristönsuojelu ja ympäristöterveydenhuolto liittyvät läheisesti toisiinsa ja toiminnan tavoitteet ovat pitkälle samansuuntaiset. Tämän vuoksi ympäristöministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö pitävät tärkeänä, että asianomaiset aluehallinnon viranomaiset ovat riittävässä yhteistyössä keskenään. Tarkoituksenmukaista olisi, että viranomaiset sopsivat keskenään yhteistyön muodoista. Yhteistyö on tärkeää ainakin seuraavissa asioissa:

Ympäristölupamenettely

Ympäristöhallintouudistukseen sisältyvän ympäristölupamenettelylain 7 §:n muutoksen mukaan lupaviranomaisen on pyydettävä tarvittaessa lausunto asianomaiselta lääninhallitukselta. Tämä on tarpeen erityisesti

silloin kun ympäristölupa-asiassa on kysymys terveydensuojelulain mukaisesta sijoitusluvasta uuteen toimintaan. Muissa asioissa lausunto pyydetäisiin tarvittaessa lupaviranomaisen harkinnan mukaan.

Ympäristövaikutusten arviointimenettely

Alueellinen ympäristökeskus toimii ydinenergiahankkeita lukuun ottamatta ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (YVA) annetun lain (468/94) tarkoittamana yhteysviranomaisena. Tässä ominaisuudessa sen tehtävänä on muun muassa antaa lausuntonsa lain edellyttämästä arviointiohjelmasta ja arviointiselostuksesta. Ympäristökeskuksen tulisi oman lausuntonsa valmistelua varten pyytää asianomaiselta lääninhallitukselta lausunto arviointiohjelmasta ja -selostuksesta.

Alueellisissa YVA-yhteistyöryhmissä, joita perustetaan YVA-lain toimeenpanoa selvittäneen työryhmän ehdotusten mukaisesti, tulisi myös sosiaali- ja terveysalan asiantuntemuksen olla edustettuna. Tämä voidaan turvata ottamalla työryhmiin mukaan lääninhallituksen edustaja.

Alueellinen jätesuunnitelma ja muut yhteistyöasiat

Muita lääninhallitusten ja alueellisten ympäristökeskusten yhteistyötä vaativia asioita ovat esimerkiksi alueellisen jätesuunnitelman valmistelu ja aluehallinnolle kuuluvien kemikaalilain mukaisten tehtävien hoitaminen. Näissä kuten muissakin yhteistyötä vaativissa asioissa tulisi huolehtia siitä, että tarvittava yhteistyö ympäristöhallinnon ja lääninhallinnon kesken järjestetään.

Sirkka Hautojärvi
ympäristöministeriön
kansliapäällikkö

Simo Mäkinen
hallitusneuvos

TIEDOKSI

Markku Lehto
sosiaali- ja terveysministeriön
kansliapäällikkö

Risto Aurola
neuvotteleva virkamies

sisäasiainministeriö
vesi- ja ympäristöhallitus

ASiantuntijaviranomaisia ja -laitoksia STM:n toimialalla

Sosiaali- ja terveysministeriön toimialalla on useita sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijaviranomaisia ja -laitoksia. Myös eräiden muiden asiantuntijaviranomaisten ja -laitosten asiantuntemusta voidaan käyttää hyväksi ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnissa.

- *Kansanterveyslaitos (KTL)*, on asiantuntijalaitos, joka edistää, tutkii ja valvoo väestön terveyttä, sekä kerää tietoja väestön terveydestä, sairauksien levinneisyydestä ja tautien syistä sekä ympäristön terveysriskeistä. Näiden lisäksi kansanterveyslaitos muun muassa kehittää sairauden ehkäisemisessä ja hoitamisessa sekä terveysolojen ja ympäristön valvonnassa tarvittavia tutkimuksia.
- *Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (STAKES)* on sosiaali- ja terveysalan asiantuntijakeskus. Stakes seuraa ja arvioi sosiaali- ja terveysalaa, tuottaa, välittää ja hankkii alan kotimaista ja kansainvälistä tietoa ja osaamista, ylläpitää alan virallisia ja muita tilastoja, harjoittaa alan tutkimus- ja kehittämistoimintaa sekä edistää alan koulutusta.
- *Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus (STTV)* on asiantuntijaviranomainen. Sen tehtävänä on elinkeinotoimintaa valvomalla ehkäistä alkoholipitoisista aineista, tupakasta ja kemiallisista yhdisteistä aiheutuvia yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja terveydellisiä haittoja sekä varmistaa näitä tuotteita koskevien määräysten noudattaminen.
- *Säteilyturvakeskus (STUK)* on asiantuntijalaitos. Sen tehtävänä on estää ja rajoittaa säteilyn vahingollisia vaikutuksia, valvoa säteily- ja ydinenergiankäytön turvallisuutta. Säteilyturvakeskus tekee

myös näihin tehtäviin liittyvää tutkimusta, koulutusta ja tiedottamista.

- *Työterveyslaitos (TTL)* on itsenäinen julkisoikeudellinen työsuojelu- ja työterveysalan tutkimus- ja asiantuntijalaitos. Sillä on keskuslaitos ja kuusi aluetyöterveyslaitosta, jotka muodostavat kokonaisuudessaan kattavan palveluverkoston. Laitos tekee työterveyteen liittyviä selityksiä ja tutkimuksia mm. melumittauksia, työhygienisiä mittauksia ja toksikologisia analyyseja.
- *Elintarvikevirasto (EV)* on kauppa- ja teollisuusministeriön alainen viranomaisen. Sen tehtävänä on osaltaan elintarvikevalvonnan järjestäminen ja kehittäminen. Se johtaa elintarvikelain ja terveydensuojelulain alaisen elintarvikesääntöjen ja niiden nojalla annettujen määräysten sekä joidenkin yhteisönsäädösten valvontaa. Se tekee ja julkaisee toimialansa kehittämiseksi tutkimuksia, kokoaa tiedostoja sekä seuraa ja kehittää elintarvikelaboratorioiden toimintaa.
- *Eläinlääkintä- ja elintarvikelaitos (EELA)* on maa- ja metsätalousministeriön alainen viranomaisen. Sen tehtävänä on eläintautien tutkimus ja seuranta, eläinten terveyden edistäminen, sekä eläimistä saatavien elintarvikkeiden laadun ja turvallisuuden tutkiminen ja valvonta. Se valvoo myös maitoa ja maitovalmisteita, lihaa ja lihavalmisteita, kalaa ja kalavalmisteita, kananmunia ja muna-valmisteita, sekä riistan, poron ja siipikarjan lihantuotantoa ja niistä peräisin olevien tuotteiden valmistusta.

TERVEYSVAIKUTUSTEN YLEISIÄ ARVIOINTIPERUSTEITA

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä arvioidaan ne hankkeen aiheuttamat, tunnistetut terveysvaikutukset, joilla on merkitystä alueen väestön ja sen erityisryhmien terveydensuojelun sekä heidän elinympäristönsä terveydellisten olojen kannalta. Vaikutukset arvioidaan terveydensuojelua koskevan lainsäädännön ja sen perusteella annettujen alemman asteisten määräysten ja ohjeiden mukaan, sekä tarvittaessa myös alan kansainvälisissä suosituksissa olevien periaatteiden mukaisesti.

Tapaturmat ja onnettomuudet

Tapaturma- ja suuronnettomuusriskien muutoksia arvioidaan yleensä tilastomatemattisin menetelmin. Laskennassa on tärkeää se, että laskentamenetelmät ja niihin valitut reunaehdot vastaavat mahdollisimman tarkasti hankkeen todellisia vaikutuksia.

Terveyshaittaa aiheuttavien tekijöiden selvittäminen

Ilma

Ilman pilaantumisen aiheuttamien terveysvaikutusten arviointi perustuu usein leviämismallilaskelmiin. Terveysvaikutukset arvioidaan vertaamalla laskentatuloksia esimerkiksi valtioneuvoston asettamiin ohjearvoihin, jotka ovat terveysperusteisia.

Arviointiperusteena voidaan käyttää myös WHO:n ilmoittamaa suositusarvoa, jos kyseiselle epäpuhtaudelle ei ole käytettävissä ohjearvoa.

Melu

Melun aiheuttamasta terveyshaitasta on runsaasti tutkimustietoa. Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut ohjeet melun terveydellistä ohjeistusta, joita voidaan käyttää TVA:ssa meluhaitan arviointiperusteena. Niiden avulla voidaan selvittää tavallisimpien melulajien aiheuttamat meluhaitat ja kuulovauriovaara sekä rajata arvioinnin ulkopuolelle melun aiheuttama viihtyvyyshaitta.

Talousvesi

Hankkeen vaikutuksia talousveden laatuun voidaan arvioida sosiaali- ja terveysministeriön talousveden laatuvaatimuksista ja tutkimisesta antamien määräysten perusteella. TVA-menettelyssä niiden perusteella voidaan arvioida myös talousveden pilaantumisen aiheuttamaa terveyshaittaa.

Elintarvikkeet

Hankkeen vaikutukset alueen elintarvikkeiden laatuun ja edelleen väestön terveyteen on monimutkainen syiden ja seurausten ketju. TVA:ta varten tarvitaan luotettava selvitys hankkeen aiheuttamasta elintarvikkeiden saastumisuhasta. Se voi olla asiantuntijalaitoksen tai alan konsultin laatima asiantuntija-arvio. Elintarvikkeiden laatuvaatimuksista ja puhtautudesta on saatavissa runsaasti tietoa esimerkiksi elintarvikevirastosta.

Uimavesi

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut ohjeet uimaveden laatuvaatimuksista ja uimaveden tutkimisesta. Nämä ohjeet koskevat yleisiä uimarantoja. Ohjeita voidaan käyttää myös arvioitaessa hankkeen vaikutuksia uimaveden terveydelliseen laatuun.

Maaperä

Hanke voi aiheuttaa terveydelle haitallisia vaikutuksia myös maaperän kautta. Maaperän muutosten vaikutukset terveydelle on arvioitava tapauskohtaisesti. Päästöjen vaikutus maaperään ja edelleen terveyteen tulisi selvittää erityisesti niillä alueilla, joilla on asuntoja sekä asuinalueiksi kaavoitetuilla alueilla.

Kemikaalit

Terveydelle vaarallisten ja haitallisten kemikaalien aiheuttamien terveysriskien tunnistamisesta ja arvioinnista on yksityiskohtaisia säännöksiä kemikaalilainsäädännössä ja sen perusteella annetuissa alemman asteisissa määräyksissä.

TVA:ta varten tarvitaan luotettava selvitys hankkeen eri vaihtoehtojen aiheuttamista kemikaalialtistuksen muutoksista. Riittävä selvitys voi olla esimerkiksi asiantuntijalaitoksen tai konsultin laatima asiantuntija-arvio asiasta.

Säteily

Hankkeen vaikutusalueen väestöön kohdistuvan radioaktiivisen säteilyn, sähkö- ja magneettikenttien ja muun terveydelle haitallisen säteilyn muutoksia on mahdollista selvittää laskennallisesti.

Säteilyturvakeskus on alan asiantuntijalaitos, jolta voi tarvittaessa pyytää asiantuntija-apua radioaktiivisen säteilyn muutoksien ja sen terveysvaikutusten selvittämisessä.

Muu mahdollinen terveysvaikutus

Hankkeen ympäristövaikutusten arvioinnissa saattaa edellämainittujen lisäksi esiintyä myös muita sellaisia vaikutuksia, jotka saattavat olla terveys vaikutuksia. Mahdolliset terveysriskit voidaan selvittää esimerkiksi asiantuntijalaitosten avulla. Terveysvaikutuksia koskevia tietoja saatetaan löytyä myös alan koti- ja ulkomaisista tietokannoista, sekä alan ammattikirjallisuudesta.

Taulukko 1. Terveystieteellisten vaikutusten merkittävyyden arviointi YVA-menettelyssä

Terveysvaikutusten aiheuttajat	Terveysvaikutus kuolema, vamman, sairaus, sair. oire, terv. olot	Terveysvaikutusten merkittävyyden arviointiperusteita						
		Altistuva väestö < 10, 10 -100, 100 -1000 ja >1000 henkilöä	Altistuvat erityisryhmät henkilöä	Asunnot ja kesäasunnot vaikutus-alueella kpl	Työpaikat ja työtilat vaiutus-alueella, kpl	Haitan voimakkuus: suuri, kohtalainen, pieni	Haitan kesto vuosia, kuukausia, päiviä	Haitan vaihtelu vuodenaika-, kausi- ja vuorokausivaihtelu
1. Onnettomuus- ja tapaturmariskit								
- suuronnettomuusriskin muutos								
- tapaturmariskin muutos								
- kemikaaleille altistuminen								
2. Ilman epäpuhtaudet								
- pölyhaitta (leijuva ja laskeutuva pöly)								
- hajuhaitta								
- terveydelle haitalliset kaasut								
3. Meluhaitta								
- kuulovaurioriski (yli 85 dB)								
- meluhaitta (55 dB, 35 dB, 30 dB)								
4. Talousveden laatu								
- vesilaitoksen likaantunut raakavesi								
- kaivojen likaantunut vesi								
- hyvän talousveden vähyys								
5. Elintarvikkeiden laatu								
- ilman saasteet elintarvikkeissa								
- maaperän saasteet elintarvikkeissa								
- veden saasteet elintarvikkeissa								
- saastuneet luonnontuotteet								
6. Säteilyaltistuksen lisääntyminen								
- säteily ravinnosta								
- säteily ilmasta								
- säteily vesistä ja maaperästä								
7. Muu vastaava, mikä ?								

Taulukko 2.
Sosiaalisten vaikutusten tunnistaminen
Tarkistuslista

Hankkeen tai toiminnan aiheuttaman muutoksen kohdistuminen	Muutoksen ilmeneminen	Muutoksen luonne		
		Suuri	Pieni	Epävarma
Väestö	Määrä, koostumus Väestörakenteen monipuolisuus Muutos erityisten väestöryhmien kannalta (heikommassa asemassa olevat, iäkkäät, vammaiset ja lapset)			
Sosioekonomiset olot	Työllisyys/työttömyys Elinkeinorakenne Tulotaso ja -rakenne Varallisuusolot ja -rakenne Elinkustannukset Arvot, normit, käyttäytyminen Elämänlaatu, -tapa tai -tyyli Väestöryhmien asema ja keskinäiset suhteet			
Palvelujen saavutettavuus	Yksityinen, julkinen palvelurakenne Saavutettavuus			
Osallisuus (vuorovaikutus, vaikuttaminen, tiedonsaanti, liikkuminen)	Sosiaaliset suhteet Osallistuminen päätöksentekoon ja vaikuttaminen, Tiedonsaanti ja tietoyhteydet, liikenne- ja liikkumismahdollisuudet (työ, palvelut, kevytliikenne)			
Alue	Alueidentiteetti, samastuminen Alueen julkinen kuva Turvallisuus Viihtyvyys, virikkeellisyys ja virkistysmahdollisuudet Asukkaiden luontosuhde			
Muu, mikä ?				

Taulukko 3.
Sosiaalisten vaikutusten merkittävyyden arviointi

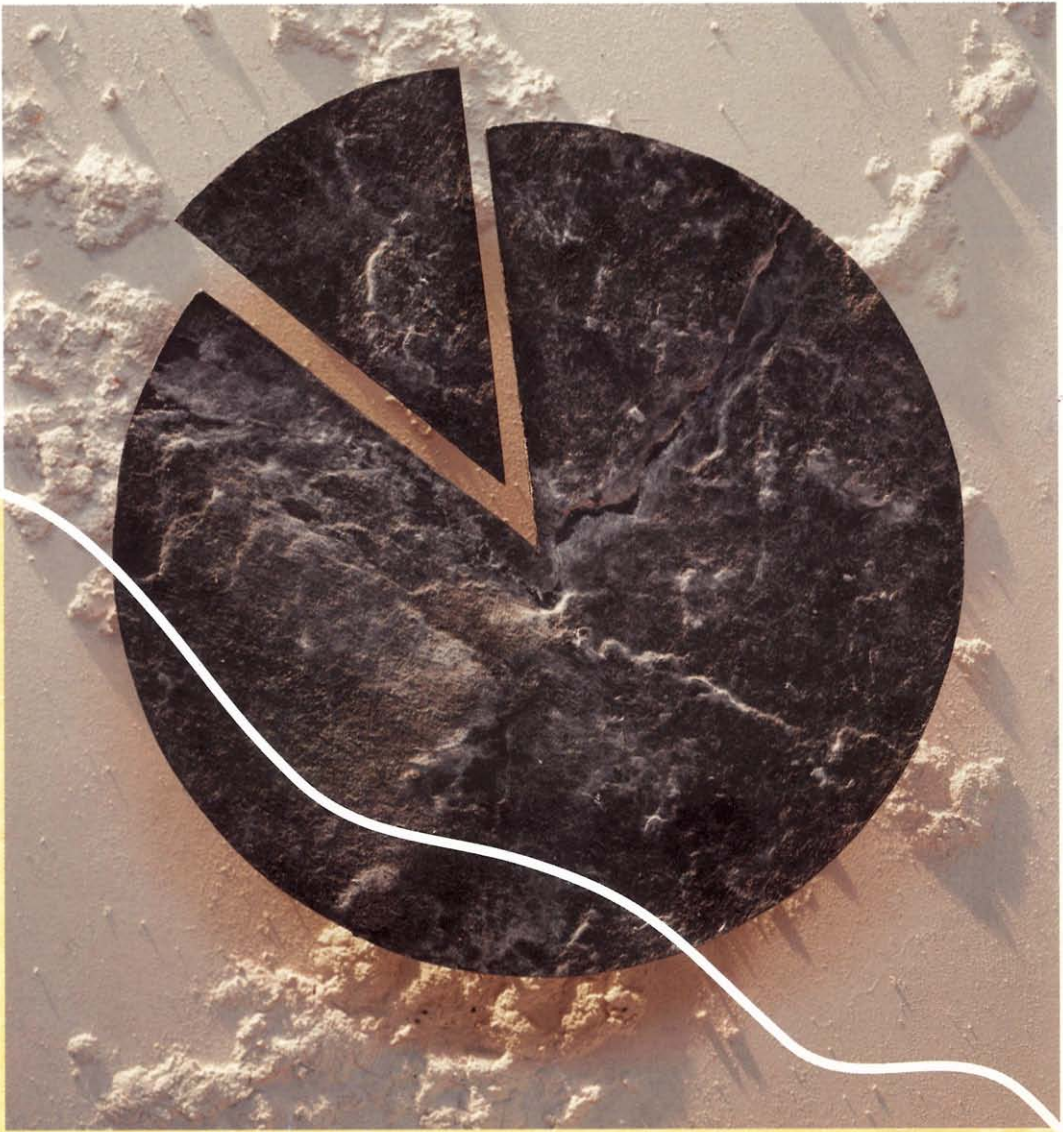
Sosiaaliset vaikutukset	Sosiaalisten vaikutusten merkittävyyden arviointiperusteet				
	Vaikutus-alueen laajuus ¹	Kohteena oleva väestö ²	Kasautuvat ja kertautuvat vaikutukset ³	Vaikutuksen todennäköisyys ⁴	Vaikutuksen kesto ⁵

Taulukon täyttämishjeet:

- 1) tontti, kylä, kaupunki, kunta, kunnanosa, kortteli, alueen pinta-ala, ...
- 2) lapset, aikuiset, miehet/naiset, vanhukset, vammaiset, ulkoliikkuajat, alle 10, 10-100, 100-1000, ...
- 3) vaikutukset kasautuvat tai yhdistyvät yhden väestöryhmän tai alueen kohdalla tai yhden väestöryhmän alueelle...
- 4) suuri, kohtalainen, pieni, ...
- 5) kuukausia, vuosia, vuosikymmeniä, jatkuva, satunnainen, rakennusaikana, ...

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN OPPAITA
SOCIAL- OCH HÄLSOVÅRDSMINISTERIETS HANDBÖCKER
ISSN 1236-116X

- 1999: 1 Ympäristövaikutusten arviointi.
Ihmisiin kohdistuvat terveydelliset ja sosiaaliset vaikutukset.
ISBN 952-00-0580-3
- 2 Bedömning av miljökonsekvenser.
Hälsokonsekvenser och sociala konsekvenser på människan.
ISBN 952-00-0581-1

ISSN 1236-116X
ISBN 952-00-0580-3

■ SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ